

Dit is "Toestanden" van
7 oktober 1988
1ste jaargang nr. 4
U vindt ons in de kiosk en
betere boekhandel
voor 50F
Abonnementvoorwaarden
vind je op blz. 31,
de inhoud op de achterkant
Ons afgiftekantoor is
Brussel X

Toestanden

Bijna twee eeuwen
geleden voorzag de
Franse revolutie kiesrecht
en recht op verkies-
baarheid voor alle
burgers. Op 9 oktober 1988
is dat in België nog
steeds niet het geval.
Wie is er bang voor de
Franse revolutie?
Lees op blz. 27 en 28.

BLAD ZONDER ANGST VOOR DE FRANSE REVOLUTIE

Gorbatsjov

“Komt er nu worst in de winkels?”

De ouwe Gromyko. Hij leek wel ontroerd, toen de Opperste Sovjet hem unaniem toestemming verleende om met pensioen te gaan. Grim Grom? Niks grim, er kon zelfs een flauwe glimlach af.

En naast hem Gorbatsjov. Een half uur later al werd die even unaniem tot opvolger van Gromyko verkozen. Gorba for President, had De Morgen getiteld, en de wens werd ingewilligd. Een eerste stap op weg naar een nieuwe verhouding tussen partij en staat, met een sterkere president, en Sovjets die moeten worden omgevormd van stembarakken tot echte instrumenten van de wetgevende macht. De weg ligt nu open voor verkiezingen in het voorjaar van '89 (met meerdere kandidaten), waarna de new style-Sovjets over heel het land kunnen worden geïnstalleerd.

Alles in orde dus, daar in Moskou. Michael heeft zijn slag thuisgehaald. Zijn de vergrijsde tegenwerkers immers niet weggestuurd, en vervangen door frisse, creatieve boys? En is de in het westen als onverbetelijke conservatief gedoodverfde Ligatsjov niet gedegradeerd van ideologie-watcher tot baas van de boeren? Jaja, vanaf nu heeft de perestrojka de wind in de zeilen...

Toch enkele bedenkingen. Gorbatsjov hééft gescoord, daar kan men niet omheen. Alle sombere voorspellingen ten spijt, heeft hij niet defensief gespeeld. De spoedbijeenkomst van het Centraal Comité was zijn idee, dat is nu wel duidelijk, en hij wist wat ie deed. Hij kon enkele van

PERESTROJKA-SPECIAL:

“VOOR WORST, VOOR VRIJHEID EN
VOOR RECHT!”

de blokken-aan-zijn-been in de hoogste partijorganen uitschakelen. En de dag erna, op de (ook al spoed-) bijeenkomst van de Opperste Sovjet liet hij zichzelf dus verkiezen tot president. Maar betekent dit nu dat hij voortaan vrijspel heeft? Dat is twijfelachtig. Ligatsjov kreeg landbouw, en daardoor is hij weliswaar niet meer de tweede man in het Kremlin, maar hij bekleedt toch nog altijd een niet onbelangrijke functie. Wellicht zal hij niet nalaten om op de cruciale momenten zijn invloed nog te laten gelden. En waarom is de zeventigjarige partijleider van de Oekraïne, Vladimir Sjtsjerbitsky, een veteraan uit het Brezjnev-tijdperk, niet uit het Politburo verwijderd? Misschien omdat Gorbatsjov vreest dat in december '86 in Kazachstan gebeurde na de vervanging van de inheemse partijleider Koenajev door de Rus Kolbin. Of misschien omdat Sjtsjerbitsky als ongevaarlijk wordt beschouwd. Maar in elk geval zit hij er nog, als overlevende en als symbool van het oude regime. Ook na de coup-de-force van het voorbije weekend, wordt Gorbatsjov nog altijd niet uitsluitend door vriendjes omringd.

Maar er is meer. Gorbatsjov heeft een politieke overwinning geboekt. Nu moet hij het nog maken op het praktisch vlak. Daar waar de hervormingen moeten worden uitgevoerd, is de weerstand immers nog lang niet verdwenen. De plaatselijke apparatsjiks -ze zijn met tienduizenden- blijven de perestrojka tegenwerken. Niet allemaal natuurlijk, maar velen van hen voelen de hete adem in hun nek. In de besluiten van de bijzondere juni-conferentie staat dat de partij een flink deel van haar taken moet delegeren naar de economische sector (de bedrijven) en naar de staat (de Sovjets, op alle nivo's), Gevolg: 50% van de partijbureaucratie zal worden geliquideerd. Niet verwonderlijk dat veel chefs en chefjes zich niet al te zeer inspannen om de perestrojka te doen lukken. En dat is een veel groter gevaar voor Gorbatsjov, dan de (nu dus flink verzwakte) oppositie in de partijtop. Op zijn recente reis door Siberië, en vooral dan in de stad Krasnojarsk, werd hij door tientallen mensen aangeklampt: “Er ligt geen worst in de winkels”. Daar heeft hij dan ook aan den lijve kunnen ondervinden dat de bevolking resultaten wil. Niet meer uitsluitend in de krant, maar ook op de toonbank. De “oeskorjenie” (versnelling), het economisch luik van de perestrojka, daar moet nu echt werk van worden gemaakt. De komende maanden zullen uitwijzen of Gorbatsjov ook op dat vlak zijn offensief kan doorzetten.

Stefan Blommaert

Standpunt

Zondag 9 oktober mogen we weer allemaal aan de democratie deelnemen. Moeten we dat doen, wat al niet zo democratisch lijkt. Maar we weten al lang dat de democratie niet zo democratisch is. Toch zijn de principes van dat systeem al eeuwen oud.

Bijna 200 jaar geleden proclameerde de Franse revolutie de gelijkheid van alle burgers. Daaruit vloeiden gelijke politieke rechten voort, maar vandaag is zo'n 10% van de Belgische bevolking -we bedoelen de immigranten- nog steeds uitgesloten van het algemeen stemrecht, waarvoor zulke felle strijd geleverd werd. De Amerikaanse revolutie, nog ouder dan de Franse, huldigde het democratisch principe "No taxation without representation" -geen belasting zonder vertegenwoordiging. De Amerikaanse burgers wilden hun staat wel geld toesteken, maar dan op voorwaarde dat ze die staat zelf mee konden beheren, zij het via hun vertegenwoordigers. De omkering van dat principe zal hen ook wel heilig geweest zijn. Als zij belastingen dienden te betalen, waarom zouden hun vertegenwoordigers dat dan niet gedaan hebben. Ook dat Amerikaans principe blijkt van

Een schande

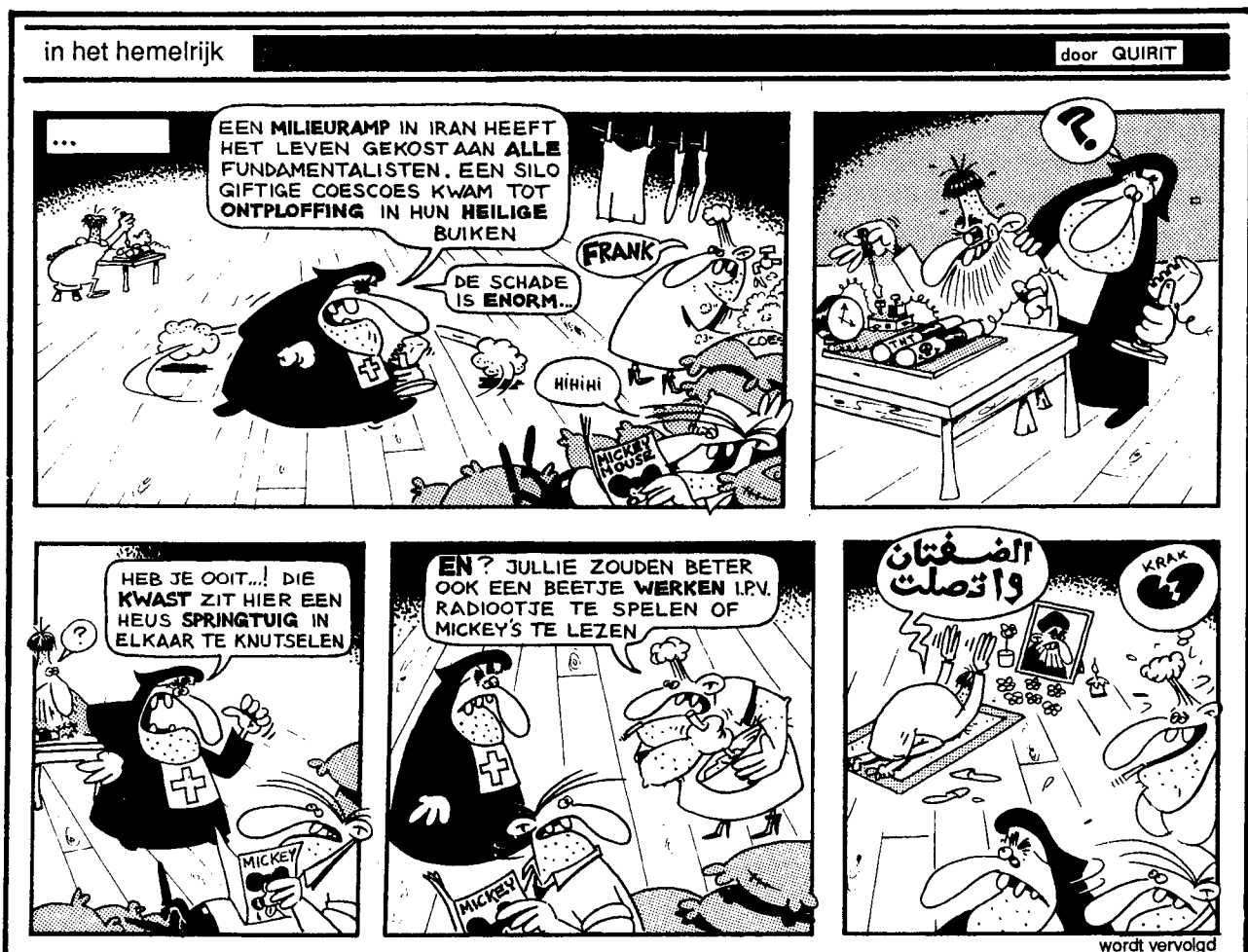
daag niet van toepassing in België. Paul Vanden Boeynants was jarenlang en op verschillende niveaus vertegenwoordiger van de Belgische burgers maar tegelijkertijd betaalde hij niet correct zijn belastingen. Hij werd daarvoor trouwens veroordeeld. Op 25 juni 1986 besloot de voorzitter van de 22ste kamer van de correctionele rechtbank te Brussel: "De rechtbank is ervan overtuigd dat in het dossier niet één maar honderden bewijzen voorhanden zijn die aantonen dat U een onverbeterlijk fraudeur bent. U, die anderen wetten heeft opgelegd, had een voorbeeld moeten zijn in de naleving der wetten". De kop van die onverbeterlijke fraudeur kijkt ons vandaag nocchtans vanaf 20-vierkante-meter-borden op alle Brusselse hoeken en straten toe, omdat die man het lef heeft zich opnieuw op te werpen als vertegenwoordiger van de Brusselse burgers. Er is meer: hij wil burgemeester worden in de hoofdstad van

Europa.

Laten we het nog duidelijker stellen. Paul Vanden Boeynants behoort tot de 10% rijkste Belgen, die volgens de meest recente cijfers van ULB-professor Max Frank, 45,4% van de totale fiscale fraude en fiscale onderschatting voor hun rekening namen in 1984. Zo we ons beperken tot de fiscale fraude alleen, scoren ze nog hoger: 57,1%. Als de cijfers van Frank kloppen -en niemand bewees ooit het tegendeel- dan liep de fraude in '84 op tot 322,6 miljard Belgische frank. Fraude en onderschatting samen bedroegen 733 miljard. Zonder die fraude en onderschatting zou het gat in de staatskas er heel anders uitgezien hebben. Dan was het niet nodig geweest dat de ministers wekelang vergaderden in allerlei kastelen en priorijen om zogenaamd soberheidsplannen uit te denken. Dan waren al die maatregelen tegen de lonen, tegen de sociale uitkeringen en voorzieningen overbodig.

Vanden Boeynants en de partijen die hem kandidaat stelden zouden beter onder de grond kruipen van schaamte, in plaats van VdB's tronie overal op te hangen.

Jan Van Kerkhoven

DE WEEK

Gemeenteraadsverkiezingen

Winnaars en verliezers ?

Koffiedik kijken inzake verkiezingen is een hachelijke onderneming. Bij gemeenteraadsverkiezingen is dit des te meer het geval. Het vergelijken van parlementsverkiezingen met gemeenteraadsverkiezingen met het oog op prognoses houdt heel wat beperkingen in zich. Gemeenteraadsverkiezingen spelen zich nu eenmaal af binnen de grenzen van de gemeente van de kiezer. Binnen die grenzen hebben heel wat factoren invloed, waar de 'nationale' commentatoren amper weet van hebben. Tot die factoren horen bijvoorbeeld de populariteit van de nationale politici, plaatsgebonden problemen, realisaties (of gebrek eraan) tijdens de voorbije legislatuur, de verhouding tussen de coalitiepartners en oppositie (zowel onderling als tegenover mekaar enz.). Op basis van de scores behaald in de gemeenteraadsverkiezingen van 1982 en de parlementsverkiezingen van 1987 door de 5 grootste Vlaamse partijen, lopen we de mogelijke winst- en verliesrekeningen van 9 oktober af. De hier geformuleerde verwachtingen lijden uiteraard onder de beperkingen die we zojuist aangaven.

Winnaars ?

De grote winnaar op 9 oktober wordt ongetwijfeld AGALEV. Daar zijn twee redenen toe. Vooreerst nam deze partij in 1982 maar in een goede zestig gemeenten deel aan de verkiezingen. Nu stelt AGALEV lijsten (eigen of door haar gepatronoord) voor in 154 gemeenten. Ten tweede behaalde AGALEV in 1982 5.6% van de uitgebrachte stemmen in de gemeenten waar ze opkwam. Bij de parlementsverkiezingen van 1987 bracht ze haar score op 7.3%. In elk arrondissement lag haar kiescijfer hoger dan in 1982.

Het ter verwachten succes van AGALEV zal niet zonder gevolgen blijven voor de overige politieke partijen. We denken hier

In het dossier van deze Toestanden frist Johan Ackaert ons geheugen op : wat gebeurde er bij de gemeenteraadsverkiezingen van '82, wat gebeurde er sindsdien op gemeentelijk vlak? Hier waagt hij zich aan een prognose over de resultaten van 9 oktober. Johan Ackaert is assistent aan de Economische Hogeschool Limburg en redactiesecretaris van De Nieuwe Maand.

in de eerste plaats aan de SP. Bij de jongste parlementsverkiezingen haalde de SP procentueel meer stemmen dan in de gemeenteraadsverkiezingen van 1982. Op de Antwerpen en Oudenaarde na was dit in alle arrondissementen het geval. Normalerweise zou dit winst voor de SP moeten betekenen op 9 oktober. Die winst kan wel eens miniem uitvallen door het te verwachten succes van AGALEV, zeker in die gemeenten waar de groenen voor het eerst aan de kiesstrijd zullen deelnemen.

Redelijkerwijs kan winst verwacht worden voor de PVV. In alle Vlaamse arrondissementen scoorden de liberalen in 1987 hoger dan in 1982. Bij de vorige parlementsverkiezingen werd aangetoond dat de grootste winst van de PVV verlies voor de CVP was. De resultaten van de PVV hangen dan ook hoofdzakelijk af van het presteren van de CVP.

Verliezers ?

Wie de verkiezingsuitslagen van 1987 als uitgangspunt neemt, verwacht harde tijden voor de CVP. In alle arrondissementen haalde deze partij tijdens de parlementsverkiezingen minder stemmen dan tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 1982. Daartegen kan je opwerpen dat

de christen-democraten bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1982 alleszins hoger scoorden dan bij de parlementsverkiezingen van 1981. Anderzijds is het zo dat de CVP na 1982 in heel wat gemeenten in de oppositie terecht kwam en bijgevolg niet meer zo ruitelijk als voorheen de subsidiekraan kon openen voor allerhande (zuilgebonden) verenigingen. De sterkte van de CVP op lokaal vlak verklaart men juist door de steun en aanhang van dit soort verenigingsleven. In een programma van de christen-democratische omroep vermeldde een lokaal CVP-mandataris onlangs dat 'de satellietorganisaties de grote troefkaart zijn van de CVP'. Uitkijken dus naar de effecten van deze 'droogleggingstactiek' in de gemeenten waar de CVP noodgedwongen op de oppositiebanken moest plaats nemen. Het dient overigens vermeld dat de CVP zich op de lokale oppositiebanken op zijn minst onwennig voelde. De Volksunie wacht 9 oktober zeker niet met een gerust gemoed af. Slechts in de arrondissementen *Veurne-Oostende-Diksmuide* en *Tongeren-Maaseik* (de basis van voorzitter Gabriëls) deed de VU het bij de parlementsverkiezingen van 1987 beter dan bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1982. In Hasselt bleven ze op een status-quo hangen, in de overige arrondissementen waren de VU-resultaten slechter. Daarenboven scoorde de Volksunie tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 1982 lager dan tijdens de parlementsverkiezingen van 1981. Veel reden tot optimisme hebben de Vlaams-nationalisten dus niet. Indien dit scenario werkelijkheid wordt, zwengelt het zeker de discussie en animositeit over de toekomst van de Volksunie in het gefederaliseerde België aan.

Johan Ackaert

Cadmium in Tiense bodem

Op 16 juni jongstleden dwarrelt een rood poeder neer in de omgeving van het Tiense non-ferrobedrijf Affilips. Het buurtcomité "Leefbare Wijk" laat in samenwerking met de plaatselijke Agalev-groep bodemstalen onderzoeken door de Bodemkundige Dienst van België. De resultaten zijn ontstellend.

De directeur van de dienst schrijft in een brief aan het comité en de Tiense overheden dat de bodem zwaar verontreinigd is met cadmium, koper en duidelijk verontreinigd met lood, zink, arseen en fosfor. "Deze bodem is ongeschikt voor het telen van gewassen bestemd voor menselijke of dierlijke consumptie. De hoge gehalten aan cadmium, koper en in mindere mate lood en arseen zullen leiden tot te hoge concentraties van deze elementen in de groenten en gewassen geteeld op deze bodem. We wensen dan ook uw aandacht te vestigen op het gevaar dat er bestaat vooral voor kinderen, voor de inname van schadelijke stoffen door contact met de bodem, planten of andere voorwerpen blootgesteld aan deze verontreiniging." Een enquête van Agalev bij de omwonenden van het zestig jaar oude bedrijf, dat heden ten dage vooral gespecialiseerd is in de produktie van fijne metalen voor spijstechnologie, levert volgende inventaris van menselijk en dierlijk leed op: klachten van chronische bronchitis, gestoorde schildklierfunctie, kinderen lopen bijna doorlopend met een been of arm in het gips. Konijnen hebben veelal een erg misvormde en verkleurde lever, honden sterven aan darmkanker. Als men het gras afdoet, ruikt men look en ook honden verspreiden deze geur.

Effect op de mens

Het is vooral de zware cadmiumverontreiniging die zorgen baart. Cadmium wordt door het lichaam maar uiterst traag uitgescheiden en hoopt zich op in het organisme. Eenmaal in de bodem wordt het niet afgebroken en de uitspoeling naar diepere grondlagen is gering. Dat bijvoorbeeld in Luik procentueel veel meer sterfgevallen te wijten zijn aan ziekten van de nieren, de prostaat of de urinewegen, dan in Charleroi, wordt door onderzoekers geweten aan het feit dat er in het Luikse veel meer cadmiumpollutie aanwezig is. Het is vooral in de nieren en in de lever dat het cadmium zich opstapelt. Nierbeschadiging kan in bepaalde gevallen de her-absorptie van kalk en fosfor tegengaan, wat aanleiding kan geven tot ontkalking van het beendergestel. Het zwakke beendergestel van kinderen uit de Tiense buurt, evenals

schapsminister niet alleen het zwevende, maar nu ook het neervallende stof te laten meten, evenals het Instituut voor Scheikundig Onderzoek bijkomende onderzoeken te laten verrichten om de omvang en de graad van de bodemvervuiling te bepalen. Terwijl de cadmiumconcentratie in de bodem op bepaalde plaatsen tussen 1972 en 1987 bijna verdriedubbeld is van 6 naar 16 ppm, heeft het IHE in deze periode niets verkeerd gemerkt.

Voor Agalev-senator Guido Janzegers is het duidelijk dat de metingen van het IHE, waarmee voornamelijk de Tiense overheden steeds geschermd hebben, niets kunnen vertellen over het neervallende stof.

Openbaarheid ?

De relatie tussen de buurtbewoners en het Tiense stadsbestuur is dan weer een apart verhaal, dat weinig verheffends biedt over het democratisch karakter van deze gemeente. Klachten over milieuverontreiniging werden reeds in 1959 aan het stadsbestuur overgemaakt. De resultaten van een bodemonderzoek van het Instituut voor Scheikundig Onderzoek in 1972 in opdracht van de toenmalige burgemeester Boel, werden nooit bekendgemaakt. Ook over het recente onderzoek van dit Instituut naar aanleiding van het neerdwarrelende rode poeder is niets bekend. De plaatselijke Agalev-groep vraagt dan ook dat er regelmatig planten-, grond-, water- en luchtstalen zouden worden onderzocht en de resultaten wekelijks gepubliceerd. Elke wijkbewoner heeft het recht, tegen kostprijs, een kopie van deze resultaten te vragen. Guido Janzegers hoopt dan ook dat "de vrome wensen van openbaarheid van bestuur van Louis Tobback ook de burelen van zijn partijgenoot, de Tiense burgemeester, mogen bereiken". Toen het buurtcomité "Leefbare wijk" afgelopen maandag de schepen voor leefmilieu Holsbeek had uitgenodigd voor een publiek debat, kwam deze niet opdagen. In plaats daarvan werd het talrijk opgekomen publiek geconfronteerd met een lezing van Dr. Hendrickx uit Lommel over de gevolgen van metaalneerslag voor de menselijke gezondheid. De vragen achteraf waren talrijk...

Luc Vanheerentals

de leverproblemen, kunnen verband houden met de cadmiumverontreiniging van de bodem. "Zelfs al kent men de giftigheid van de verschillende metalen afzonderlijk, dan nog kan men zich niet uitspreken over het effect op de mens als de metalen samen voorkomen", stelt de plaatselijke Agalev-groep. De groenen eisen dan ook dat de gronden, die een cadmiumgehalte hebben boven 1 mg, worden afgegraven en vervangen door niet verontreinigde grond.

Dupré

Net als het gemeentebestuur, verschuilt ook Gemeenschapsminister van Leefmilieu Dupré zich achter de geruststellende metingen door een nabijgelegen meetstation van het Instituut voor Hygiëne en Epidemiologie (IHE). Zowel voor lood als andere ferro-metalen worden de "immissiegrenswaarden" niet overschreden voor wat het zwevend stof betreft. Dit is volgens Dupré wellicht te danken aan de ingebruikname van een nieuwe filterinstallatie in 1985. Voor Dupré zijn de huidige problemen te wijten aan het feit dat het bijna zestig jaar oude bedrijf vroeger geen doeltreffende filterinstallaties heeft gebruikt. Toch belooft de Gemeen-

De achterblijvers van de DIRV

Vlaanderen heeft het moeilijk in deze periode van technologische vernieuwing en mundialisering van de economie. Daarom bedacht Gaston Geens, met de Vlaamse Regering, de DIRV-actie. Alleen lijkt niet ieder gebied bij de beleidsverantwoordelijken in de smaak te vallen. Een bericht uit Vlaams-Brabant.

Ongeveer 10 kilometer buiten Brussel, bij de afrit Lot-Beersel op de autoweg naar Parijs, ligt de *Zennevallei*, een gebied van ca. 14 400 ha, op het grondgebied van de gemeenten Beersel, Drogenbos, Halle, Linkebeek, Sint-Genesius-Rode en Sint-Pietersleeuw. Dat gebied is het laatste stukje Vlaanderen voor de taalgrens. Er wonen ruim honderdduizend mensen.

Grijze Zone

De Zennevallei is, hoewel officieel niet als dusdanig erkend, een economisch probleemgebied. *Luc Voets* van de ABVV-Studiedienst, die het dossier al ruim tien jaar volgt: "Eigenlijk is de Zennevallei (nog) geen echte zwarte zone zoals Limburg of de Westhoek. Het is eerder een grijze zone, een gebied dat wellicht binnenkort ernstige problemen zal kennen, als initiatieven uitblijven".

De afgelopen jaren is de Zennevallei veelvuldig in het nieuws geweest. Twee gevallen om het geheugen op te frissen. De bezetting van *Gregg* in het begin van de jaren '80 (het bedrijf wordt, onder de naam *Brec*, vandaag opnieuw bezet) en de sluiting van *Michelin* in de zomer van 1986, waardoor om en bij de duizend arbeidsplaatsen verloren gingen. De tewerkstelling loopt overigens al een hele tijd terug in de streek. Vandaag werken er ongeveer 10% minder mensen dan in 1980 en de werkloosheid is de voorbije tien jaar met ruim 20% toegenomen.

Desindustrialisering

Het drama van de Zennevallei is dat alleen de spectaculaire gebeurtenissen uit de streek in het nieuws komen. De *Michelin*-affaire, bijvoorbeeld, haalde overal de voorpagina's en lokte nogal wat reacties uit van de beleidsverantwoordelijken.

Veel minder bekend is de langzame maar structurele desindustrialisering van de regio. Nochtans is het probleem al sedert het begin van de jaren tachtig geïdentificeerd. ABVV en SP publiceerden lijvige documenten waarin gewaar- schuwd werd voor de "industriële

Bovendien spreekt iedereen die bij het beleid is betrokken, altijd over een bestaand industriepark in de streek, terwijl er eigenlijk geen bestaat. Planning is, naar goede Belgische gewoonte, afwezig geweest. Het gevolg is dat fabrieken tussen woonzones staan en een concentratie van de industrie haast volledig ontbreekt. De streek lijdt ook aan het euvel waar de hele Belgische industrie mee kampt, namelijk de crisisgevoeligheid van de produktie. Illustratief is het geval *BREC*. Oud, zoniet ten dode opgeschreven spoorwagemateriaal blijven produceren op een ogenblik dat de markt inkrimpt, moet uiteindelijk wel tot problemen leiden.

Toekomst

Over de toekomst van de Zennevallei circuleren op dit ogenblik een aantal scenario's. Het eerste geeft de zaak eigenlijk op en reduceert de streek tot een soort slaapgewest voor het Brusselse. Werkgelegenheid in eigen streek, een slogan die beleidsmakers graag in de mond nemen, is daarin onbestaande.

Het tweede, een scenario dat onder andere de GOMB verdedigt, is de erkenning van de regio als een "grijze" zone, zoals *Luc Voets* het uitdrukte. Men moet op basis van projecties nagaan op welke vlakken de streek een "zwart" gebied zou kunnen worden en voor het zover is de nodige stappen zetten voor een reconversie. Vandaag staan op die manier al een aantal projecten, waaronder een bedrijvencentrum en een researchpark, op stapel. Daarvoor moet echter 30 ha grond, die nu volgens het Gewestplan een andere bestemming heeft, tot industriegrond herdoopt worden. En daar loopt het fout. Leefmilieugroeperingen vechten dat deel van de reconversie aan. Voor hen moet die grond een soort natuureservaat zijn. De mogelijkheid blijft dus bestaan dat die hele reconversie in het water valt en dat de streek noodgedwongen een economisch bijvoegsel bij Brussel zal worden.

Bob Hancké

De Zennevallei in cijfers

	tewerk- stelling	aantal werklozen	totale bevolking
1980	28433	2519	107170
1982	26842	3792	107461
1984	26623	3822	107716
1986	25914	3123	108078

bron : GOMB

telooorgang" van de streek. De te verwachten knelpunten waren netjes opgetekend. De crisis trof de Zennevallei onevenredig hard, de werkgelegenheid liep al jaren terug (in 1981 al!) en er was het probleem van de industriële terreinen. Vandaag, in 1988, blijkt die diagnose pijnlijk nauwkeurig.

Twee problemen

Recente studies van de Gewestelijke *Ontwikkelingsmaatschappij Vlaams-Brabant* (de GOMB) wijzen uit dat de Zennevallei in feite met twee serieuze problemen kampt. Enerzijds is er het gebrek aan bruikbare en aantrekkelijke industriegrond, anderzijds blijken er onvoldoende financiële middelen te zijn om oude fabrieksgebouwen te restaureren. De GOMB rekende in 1986 voor dat er slechts 44 ha bruikbare grond was, waarvan amper 5 ha dadelijk beschikbaar. In 1988 is het verschil tussen de verwachte noden in 1992 en wat kan aangeboden worden, ongeveer 30 ha. De industriële toekomst van de streek is dus zwaar gehypothekeerd, zoveel is duidelijk.

Internationale rechtsregels worden afgedwongen wanneer zij geen nationale of gemeenschappelijke internationale belangen doorkruisen. Zoveel is duidelijk bij het gebruik van chemische wapens in de Golfoorlog. Nu Iran en Irak een wapenstilstand naleven, ontdekt de wereld plotseling dat het Protocol van Genève ernstig ondergraven is. Hoewel onafhankelijke experts tussen 1984 en 1988 vijf voor Irak vernietigende verslagen bij de Veiligheidsraad indienden, duurde het tot deze zomer vooraleer de dader vermeld werd in een VN-resolutie.

In tegenstelling tot wat velen denken, was het Geneefse Protocol van 1925 geen triomf voor de ontwapeningsgedachte. Het is eerder een compromis met de voorstanders van de chemische bewapening in de schoot van de Volkerenbond. Een groot tekort is het feit dat het slechts bindend is tussen toegestreden staten en dat de geldigheid ophoudt van zodra een toegestreden staat door een andere met scheikundige wapens aangevallen wordt (dit is een soort *no first use*-verklaring). Bovendien is de aanmaak en de opslag van chemische wapens als dusdanig niet verboden en is geen enkele sanctie tegen de overtreder voorgeschreven. Tijdens de Golfoorlog ontstond een rechtvacuüm omwille van een situatie die de onderhandelaars destijds waarschijnlijk zelfs in hun kwaadste dromen niet konden voorzien: een staat die chemische wapens inzet tegen een deel van de eigen bevolking.

Verenigde Naties

Dat de wereld Iraks gebruik van scheikundige strijdmiddelen gedoogde, volgde louter en alleen uit angst voor de verspreiding van de Iraanse revolutie. Het westen onderkende een serieuze bedreiging voor zijn energietoevoer en zowel de Sovjetunie als menig derde wereldland vreesden voor de interne stabiliteit.

De Verenigde Naties noch de Verenigde Staten konden op ondubbelzinnige wijze het Protocol van Genève afdwingen. Bij de Verenigde Naties werd de werking van het gezag te sterk aangetast door de permanente oost-westrivaliteit tussen de vaste leden van de Veiligheidsraad. En Washington negeerde al te zeer de uitspraken van het Internationale Hof inzake het Nicaraguabeleid en de inhouding van de Amerikaanse financiële bijdragen.

Irak gebruikt chemische wapens

Misdaad loont

Wereldoorlog I. De loopgraven aan de IJzer. Vele kleine soldaten sterven door vergassing. Een paar jaar later spreekt de Volkerenbond zich in Genève uit tegen het gebruik van chemische wapens. Dat belet Irak niet, die wapens vandaag nog steeds te gebruiken.

Nadat Britse artsen eind 1983 zware beschuldigingen aan het adres van Irak hadden geuit, verleende de Algemene Vergadering van de VN, middels resolutie 37/98D, de Secretaris-Generaal de bevoegdheid om met de hulp van onafhankelijke deskundigen het gebruik van scheikundige wapens vast te stellen. Het vergde begin 1984 evenwel de persoonlijke moed van Perèz de Cuèllar om tegen het verzet van de grootmachten in toch een ploeg experts naar Iran te sturen, niet op basis van resolutie 37/98D, maar omwille van "humanitaire dwingende redenen". Het was de periode waarin de Sovjetunie de wapenleveringen aan Irak hervatte en de Verenigde Staten opnieuw diplomatieke relaties aanknoopten.

Staakt-het-vuren

Het feit dat ondanks meerdere expertenrapporten Irak nooit gebrandmerkt werd voor het overtreden van internationale rechtsregels, sterkte de leiders in Bagdad in hun overtuiging om die vorm van oorlogsvoering ongestraft verder te zetten. Met de 4000 doden in Halabja in maart van dit jaar overschreed Saddam Hoessein duidelijk de grens van het aanvaardbare. De officiële veroordeling van Irak eind juli bracht de Veiligheidsraad in gemeenschappelijke actie, waardoor de Secretaris-Generaal binnen de kortste keren een staakt-het-vuren voor 20 augustus kon afkondigen.

Tussen Halabja en de veroordeling was echter het tij in het voordeel van Irak gekeerd. Irak dat nu chemische wapens ook offensief inzette tegen Iran en, sinds het staakt-het-vuren, ook tegen de Koerden. Tijdens diezelfde periode zwol het internationale protest sterk aan, dermate dat voor de recentste aanvallen, waarbij tienduizenden Koerden Turkije in

vluchtten, de wereld opeens geen formele bewijzen meer behoefde en ondertussen spontaan economische sancties gestemd werden. De reden voor de ommezwaai is duidelijk: Iran vormt niet langer een bedreiging. Irak daarentegen groeide uit tot een regionale supermarkt.

Moreel gezag

Het morele gedrag van het Geneefse Protocol is, ondanks de dubbelzinnige voor geschiedenis, gedurende vijftig jaar nooit ernstig in vraag gesteld. Impliceert de internationale houding dat voortaan, los van elke vraag naar het eerste gebruik, eenieder ongestraft chemische wapens kan inzetten voor defensieve doeleinden? Zo'n visie veronderstelt legitimatie van bezit en productie en betekent een belangrijke stap op weg naar de conventionalisering van het wapentype. Daarenboven is er de vraag of een land vrij die strijdmiddelen tegen de eigen bevolking kan inzetten: niet één conventie dekt die situatie en de VN mag niet optreden voor dergelijke "interne aangelegenheden". Irak heeft met andere woorden zowel de letter als de geest van het Geneefse Protocol zwaar aangetast.

Vandaag dringt de omvang van de schade geleidelijk tot ons door, niet in het minst omdat de vooruitzichten voor een nieuw allesomvattend verdrag op de VN-ontwapeningsconferentie te Genève het voorbije jaar sterk verminderd zijn. Desondanks blijkt weer dat de internationale gemeenschap geen eensgezind standpunt kan innemen. Opnieuw duiken hogere belangen op. Vele westerse landen en in het bijzonder Frankrijk -hoeder van het Geneefse Protocol en initiatiefnemer bij inbreuken- ruiken lucratieve zaken bij de wederopbouw van Irak. Turkije ontkent dat er chemische slachtoffers onder de Koerdische vluchtelingen zijn. Het is namelijk voor meer dan 45% van zijn energietoevoer afhankelijk van Irak en onderhoudt er bovendien uitgebreide handelsrelaties mee. De Arabische landen steunen Irak onvoorwaardelijk en zien in de beschuldigingen een zionistisch complot. Derde wereldlanden, voor wie chemische wapens bijzonder interessant lijken, moeten er, gelet op Iraks overwinning, in het gegeven klimaat wel van overtuigd zijn dat misdaad loont.

Jean Pascal Zanders

Het principe is eenvoudig : strategien van de twee grote partijen proberen de smaak van de kiezers in te schatten, welke verschuivingen zich daarin de afgelopen jaren hebben voorgedaan en stellen een profiel op van de ideale kandidaat. Daarmee gaat het partij-apparaat dan aan het werk om hun kandidaat te selecteren.

De Republikeinen beslisten zo, in regelrechte Hollywood-stijl, een gegeven paard niet in de mond te kijken. Het Amerikaanse volk was gek op Reagan I, viel in zwijm voor Reagan II, dus moest het nu mogelijk zijn het compleet plat te slaan met zijn "zoon", vice-president George Bush.

De Democraten hadden het heel wat moeilijker. Niet alleen verloor Jimmy Carter als president van Reagan, in 1984 konden ook Walter Mondale en Geraldine Ferraro het tij niet keren. Reken daarbij dat na acht jaar Reagan het Amerikaanse publiek vooral met een open mond naar de "stars and stripes" staart, ongevoelig is geworden voor corruptie- en andere schandalen en serieuze twijfels heeft over de rol van de federale regering, en het wordt duidelijk waarom de Democraten met de handen in het haar zitten.

"The miracle of Massachusetts"

Van elke presidentskandidaat verwachten de Amerikanen, de pers voorop, dat hij of zij "clean" is. Kleine dingen uit het verleden worden op een voor Europeanen onbegrijpelijke manier uitgespit en onder de neus van de kandidaat geschoven. Michael Dukakis is een onbesproken blad. Hoezeer de pers ook zocht, niets was er te vinden. Hij is ook competent. Wat vandaag vooral wil zeggen "competenter dan Reagan of Bush", dus daar heeft hij het relatief gemakkelijk: "The Miracle of Massachusetts", de economische heropleving in de noordoostelijke staat waar Dukakis gouverneur is, gebruikt hij te pas en te onpas om zijn bekwaamheid te bewijzen.

De Democratische Partij gaat dus de verkiezingen in zonder woede over wat Reagan de afgelopen jaren met de (arme) Amerikanen heeft gedaan, zonder een nieuw programma (4500 woorden vaagheid), zonder plannen om het begrotingstekort (het hoogste ter wereld) te vermin-

Mister Clean

In januari 1989 komt de job vrij. Technisch kunnen 183 miljoen Amerikanen solliciteren, vandaag blijven er nog twee over: George Bush en Michael Dukakis. Waar het programma van de kandidaten, hun ervaring, charisma en geld of invloed steeds doorslaggevend waren, lijkt het erop dat de volgende president van de VS, meer nog dan vroeger, het produkt van politieke marketing zal worden.

deren, maar met een man waarvan ze denken dat hij beantwoordt aan wat het publiek wil: Michael S. Dukakis.

Op het einde van zijn tweede succesvolle termijn als gouverneur van Massachusetts begonnen de berichten door te sijpelen. Mike Dukakis zou een gooi doen naar de Democratische nominatie en naar het presidentsambt. Het gerucht gaat dat Ted Kennedy bij het horen van het nieuws zijn ogen opsloeg en door zijn tanden fluisterde: "You've gotta be kidding" (Je meent het niet!). De kleine Griekse immigrantenzoon werd dus zeker niet overall even ernstig genomen.

Wie hem wel op waarde schatte, waren John Sasso, een professionele politieke marketing-specialist, en zijn vrienden. Elke donderdagavond kwam die groep, pizza- of chop soy-etend, samen om over politiek te praten. Nu is John Sasso, hoewel een achtergrondfiguur, vrij bekend in Democratische kringen. Hij wordt door iedereen als een politiek genie beschouwd en zijn palmares is indrukwekkend. Sasso leidde de herverkiezingscampagnes van

Dukakis in 1978 en in 1982 en was verantwoordelijk voor Ferraro's campagne als *running mate* van Mondale in 1984. Het is in feite deze man, met zijn *fastfood*-groep, die de problemen van de Democraten heeft opgelost. Voor hen moest de kleine Griek met de grote wenkbrauwen de volgende leider van de Vrije Wereld worden: Dukakis was voor hen de juiste persoon, op het juiste ogenblik en, zo al niet op de juiste plaats, dan toch vrij dicht.

Non-ideologie

Het was, ironisch genoeg, de weinig succesrijke poging van Gary Hart in 1984 om de Democratische nominatie te halen, die Sasso en zijn vrienden op het idee bracht. De Democratische Partij moest een ideologie van non-ideologie hebben, op maat gemaakt voor de grootste groep van kiezers, tussen 25 en 44 jaar oud, die de "new collar voter" werd genoemd. Die groep is goed voor ongeveer 80 miljoen stemmen en, als we de interpretaties van de opiniepeilingen mogen geloven, economisch voorzichtig, politiek onafhankelijk en hevige verdedigers van individuele vrijheden. Precies het beeld dat Dukakis van zichzelf ophangt. Sasso en zijn groep moesten hem dus bekend maken buiten Massachusetts. Een aantal succesvolle, overigens progressieve, initiatieven van Dukakis stelde Sasso via de pers aan het hele land voor en de groep bedacht de slogan waarmee Dukakis nu het land afreist: "The Miracle of Massachusetts". Geld is altijd een teer punt geweest voor de Democraten. Zeker in een enorm land als de VS kost campagnevoeren, adverteren op radio en TV en alle andere dingen die bij een verkiezing komen kijken, massa's geld. De Democratische Partij heeft op dat vlak ook altijd moeten onderdoen voor de Republikeinen. Dukakis, echter, was verstandig of gelukkig genoeg om een zekere Bob Farmer voor de financiën te laten zorgen. De derde campagne voor het gouverneurschap kon hij afsluiten met een overschot van om en bij de 400 000 dollar. Een unicum in de geschiedenis van de Democraten en gelijk ook een voortreffelijke uitgangspositie voor Mike Dukakis om de verkiezingscampagne in te gaan.

Penelope Pelton

Getuigen uitschakelen

In Toestanden nr. 2 berichtte Cathy Van Keymeulen over de moord in El Salvador op de Zwitser Jurg Dieter Weiss. Dat de repressie ten aanzien van buitenlanders in dat land voortgaat, bewijzen volgende feiten.

Op 3 augustus van dit jaar werden 3 Belgen, Pierre Bruyère, Louis Philips en Thierry Eltges in de omgeving van de Torolarivier in het departement van Morazan - wat zowat de grens is tussen het regeringsgebied en het door het FMLN gecontroleerd gebied - gevangengenomen en na ondervraging aan het Internationale Rode Kruis uitgeleverd.

Diezelfde dag nog arresteerde men 2 Britse artsen, na een treffen tussen leger en FMLN, in Las Canitas in het departement Chalatenango, de andere uithoek van El Salvador. De artsen werden beschuldigd van samenwerking met de guerrilla en uitgewezen.

Op 15 augustus werden 15 leden van het Catalaans solidariteitscomité in San Francisco Chamoco, in het departement San Vicente, opgepakt en voor ondervraging voorgeleid. Ze werden de volgende dag aan de ambassadeur van Spanje uitgeleverd met de mededeling dat de 15 niet werden uitgewezen maar wel onmiddellijk het land moesten verlaten.

Tenslotte kregen 35 Noordamerikaanse religieuzen, die de terugkeer van 1400 Salvadorianen uit het vluchtelingenkamp van Mesa Grande in Honduras naar hun oorspronkelijke dorpen wilden begeleiden, geen toegang tot El Salvador.

Deze intimidaties én de moord op de Zwitser Jurg Dieter Weiss zijn bedoeld

om buitenlandse delegaties af te schrikken en vervelende getuigenissen te voorkomen. Buitenlandse bezoeken zijn echter noodzakelijk gezien de veelvuldige aanklachten van de verschillende mensenrechtenorganisaties in El Salvador. De mensenrechtencommissie CDHES, wiens voorzitter men op 26 oktober 1987 op straat vermoordde, kan geen onderzoeken instellen naar onregelmatigheden in het land. Door het gebrek aan dossiers en bewijzen blijft de repressie tegen de Salvadoriaanse bevolking onontvankelijk voor juridische vervolging.

Zolang internationale delegaties geen normale toegang tot El Salvador krijgen, kan de repressie tegen de Salvadoriaanse volksorganisaties ongehinderd plaatsvinden.

Wanneer komt hier een einde aan ?

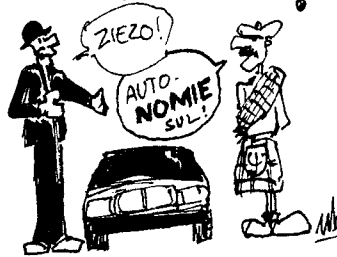
Cathy Van Keymeulen

WERELD KORT

Met de wereldeconomie gaat het uitstekend. Volgens het halfjaarlijks verslag van het Internationaal Monetair Fonds (IMF) zal de economische groei dit jaar bijna 4 procent bedragen. Dat is een vol procent meer dan de meest optimistische voorspellingen van april dit jaar. Overal stijgen de investeringen terwijl de energieprijzen dalen. De beurskoersen hebben zich inmiddels redelijk hersteld na de ineenstorting van vorig jaar. De zwartkijkers zitten er dus mooi naast. Het kapitalisme stoomt op volle kracht naar het jaar 2000.

Tijdens de economische top van het IMF en de Wereldbank in Berlijn werd ook heftig gepraat over de schuldenlast van de Derde Wereld. Iedereen zag in dat de citroen was uitgeperst en dat men aan schuldenlastverlichting moest doen. De Amerikanen hebben inmiddels aan de Argentijnen al een overbruggingskrediet van 500 miljoen dollar verstrekt. Niet de Verenigde Staten maar wel Japan zong

MEER AUTOMOBIEL VOOR
SCHOTLAND & WALES !

ditmaal het hoogste lied door te stellen dat men de opgespaarde yens nog het beste in de richting van de Derde Wereld kon recycleren. Na het in alle stilte begraven rapport van de Amerikaan Baker uit 1985 is dat de nieuwste oratie van de schijnheiligheid.

Intussen kunnen de landen van de OPEC ook al geen vuist meer maken. De olieprijs dalen. Ieder overleg van de OPEC duwt die prijzen nog verder omlaag, omdat de OPEC zo dood is als een pier. Rijke OPEC-staten zoals Koeweit en Saoedie-Arabië hebben in het westen oliemaatschappijen gekocht om ook aan de pomp present te zijn. Ze kunnen zich dus onafhankelijker opstellen en des-

noods alle afspraken met andere producenten opblazen. We beleven het einde van een tijdperk.

De frontale aanval van de Britse Eerste Minister Margaret Thatcher op de plannen voor de Europese eenmaking na 1992 veroorzaakte een regen van negatieve reacties op het oude continent. Haar collega Martens voegde er zelfs zijn regendruppel aan toe. Thatcher is tegen te veel centralisatie in Europa. In haar eigen land is ze daar nochtans een felle voorstander van. De reeds erg beperkte autonomie van de lokale besturen herleidde ze tot bijna nul, sommige haar niet welgezinde organen schafte ze af en weerbarstige raadsleden sleurde ze voor de rechtbank, met verlies van burgerrechten tot gevolg. Haar vijandigheid ten overstaan van meer autonomie voor Schotland en Wales is overbekend. Als ze zelf mag centraliseren is Thatcher best voor centralisatie te vinden.

(A.M. en W.V.D.)

Een museum is geen mausoleum

De meeste musea stellen tentoon voor het publiek, want daar zijn het musea voor. Bijna altijd hebben ze nog een tweede collectie, die zelden iemand ziet : in de kelder, op zolder of, zoals dat museumtechnisch heet, in depot.

Het Provinciaal Museum voor Actuele Kunst te Hasselt beschikt echter over geen van beide collecties, maar slaagt er toch in toonaangevende tentoonstellingen en uitgaven te verzorgen. Het opteerde voor de uitbouw van een informatiecentrum volgepropt met boeken, essays, tijdschriften en catalogi, alsook dossiers over kunstenaars.

Directeur Urbain Mulers en stafmedewerker Jan Kenis kunnen via deze draaischijf-functie refereren naar een quasi ideale museumcollectie.

Een dergelijk documentenbestand bevat steeds beeldmateriaal uit tweede hand. De illustraties in boeken en tijdschriften en de geluids- en beeldbanden verschaffen geen authentieke ervaringen die in tentoonstellingszalen wel worden opgedaan. Directe ontmoetingen met kunstwerken zijn onontbeerlijk voor een educatief project rond kunst. Voor het proeven van kunstgenot is een minieme voorkennis noodzakelijk. Zonder voorkennis slaagt de kijker er niet in om de informatie, nodig voor elke schoonheidservaring, uit een kunstwerk af te lezen.

Hasselt probeert hier wat aan te doen met het totaalproject "Kijken is de kunst".

Zelf kijken

Momenteel loopt een boeiend project dat aantoonst dat kijkgedrag op een speelse, niet schoolse wijze kan worden aangeleerd.

Enerzijds biedt de educatieve tentoonstelling "Kijken is de kunst" beperkte maar overzichtelijke informatie over actuele kunst naar een breed publiek, en heus niet alleen naar de jongeren toe. De kunstwerken van Gilberto Zorio, Richard Long, Keith Haring, Richard Hamilton en onze onvolprezen landgenoot Marcel Broodthaers vormen de rode draad in deze zoektocht naar de diepste roerselen van de kunst.

De educatieve boekuitgave anderzijds situeert dan weer de kunstenaars en hun werken in het groter geheel der actuele stromingen. Dit boekwerk is bijgevolg een hulp voor bijvoorbeeld leerkrachten die in klasverband een bezoek aan het museum voorbereiden. Maar belangrijker dan deze tentoonstelling en het boek is dat

men in de eerste plaats wil aanzetten tot het kijken naar kunstwerken. Het merendeel van de kunstwerken die in "Kijken is de kunst" afgebeeld staan, bevinden zich in een straal van honderd kilometer rond Hasselt, en zijn nu uitzonderlijk in het museum zelf te bekijken.

Het Hasseltse museum beweert niet de wijsheid in pacht te hebben, maar wil haar draaischijffunctie optimaal benutten met een eigen geprofileerd beleid. Tijdens het lezen van het boek hoor je dan ook de auteur bij zowat elke pagina fluisteren dat je eigenlijk ook de originele werken moet bekijken. Het boek is geen doel op zich, maar wil prikkelend aanzetten tot echt kijken. Vanuit Vlaanderen kan men als eendagstrip bezoeken : het Stedelijk Van Abbemuseum te Eindhoven, het Stätisches Museum Abteiberg te Mönchengladbach, de Neue Galerie-Sammlung Ludwig te Aken en het Bonnenfantemuseum te Maastricht. En in Vlaanderen zelf zijn er uiteraard de verschillende musea voor hedendaagse kunst.

Elke zienswijze van en op de kunstwerken wordt geïllustreerd met het geschikste beeldmateriaal uit deze grote internationale verzamelingen. Prettig hierbij is dat een globale visie op het hedendaagse kunstgebeuren aan de leerlingen wordt doorgegeven.

Blikopeners

Het boek is zo opgezet dat het ook na de tentoonstelling in de klas of in andere vormingsprojecten bruikbaar is. Dat kan via een diareeks, tegen kostprijs te verkrijgen aan de balie.

Men kan van veel hedendaagse kunstwerken niet zomaar zeggen wat zij voorstellen. Kunstenaars onttrekken zich aan eenduidige interpretaties omdat deze aan de gelaagdheid van hun werk geen recht doen. De beschouwer krijgt, anders dan voorheen, een rol toebedeeld. Hij moet moeite doen om tot de achtergronden van het kunstwerk door te dringen.

De tentoonstelling en het boek zijn blikopeners die de toeschouwer inzicht geven in de kunst als afspiegeling van, of een reactie op, een dynamische tijd.

Toch blijf ik zitten met de vraag of de leerlingen zelfstandig de link kunnen leggen tussen hedendaagse kunst en de afbeeldingen van kunstwerken van zowel Rembrandt, Walt Disney als Andy Warhol. Uit contacten met jongeren blijkt vaak dat ze bijzonder slecht geïnformeerd zijn, niet alleen over hedendaagse kunst, maar over kunst en cultuur in het algemeen. Blijkbaar wil men hier in het onderwijs weinig aan doen. De Ministeries van Onderwijs en Cultuur moeten dringend werk maken van een beleidsnota over "esthetische vorming" op educatief vlak. Ook de Vlaamse Museumraad heeft geld en middelen om hieraan een inhoudelijke ondersteuning te bieden. Culturele doorstroming is een begrip in Vlaanderen, maar nog geen vanzelfsprekende realiteit. Dagelijks moet die strijd worden aangegaan.

Frieten en koeien

Ooit hield het Antwerpse Fotomuseum een tentoonstelling over Belgische fotografie. Men vond er niets beters op dan een tekening van een grote zak Belgische friet met mayonaise af te beelden op affiche en catalogus. En in 1988 ? In de programma-brochure van "Vlaanderen Leeft" zien we ditmaal een koe met een boer afgebeeld in het Gentse centrum. O ironie !

Want ditzelfde "Vlaanderen Leeft" vertikte het om -na eerdere beloften- het Hasseltse initiatief daadwerkelijk te steunen met een promotiecampagne. Uiteindelijk bleek dat alle aandacht en geld naar het op stapel staande project van Happening '88 gedraineerd werd.

Men moet zich op Cultuur eens ernstig bezinnen over welke prioriteiten men eigenlijk wil verdedigen. Als men hierbij de jeugd in een vormend en open project over het hoofd ziet, is deze behoudsgezinde visie dramatisch naar de toekomst toe. Dan blijft alles bij het oude en blijven Belgische frieten en Vlaamse koeien ons uithangbord. Dat hierdoor creatieve mensen op het kunstylak ontmoedigd raken, ligt voor de hand. Of wil men soms de artistieke "braindrain" stimuleren ?

Johan M. Swinnen

Tentoonstelling "Kijken is de kunst" tot 6 nov. 1988; dagelijks van 10-12u en van 13-17u; gesloten op maandag en wettelijke feestdagen. Provinciaal Museum, Zuivelmarkt 33, 3500 Hasselt; Info: 011/210266. Symposium "Kijken is de kunst", zaterdag 15 oktober 1988.

Don Carlos

Friedrich Schiller is zoals zijn duitstalige tijdgenoten Goethe en Kleist een meester in het transponeren van maatschappelijke problemen naar ingewikkelde personendrama's. Terwijl in Frankrijk de frisse vrijheidswind van de revolutie schoon schip maakte met oude vormen en gedachten, moesten de schrijvers in het nog halffeodale Duitsland historische personages voorzien van nieuwe intriges en gebruik maken van metaforen om hun maatschappelijke visie verteld te krijgen. Bij deze "Sturm und Drang"-generatie werd de historie geromantiseerd en naar de hand gezet van de schrijver.

den anders opgebouwd en vooral de scenografie en wondermooie aankleding maken het stuk ook vandaag nog genietbaar. De spelers lopen rond in wat tijdloze maar erg hedendaags aandoende kostuums.

In een adembenemende decor (van Jan Versweyveld) vol stille verwijzingen

naar zijn wereldrijk, bestuurt Filips als een eenzaam ambtenaartje zijn imperium. In zijn rijk waar de zon nooit ondergaat, is zijn enige contact met de realiteit een belletje op zijn bureau om zijn vertrouwensmannen aan het werk te zetten in steeds weer onrustige provincies. Wat Warre Borgmans hier als de wantrouwige maar vooral vereenzaamde Filips neerzet, is zeer sterk met als hoogtepunt zijn confrontatie met Carlos (Dirk Roofthoof). "Ik ben alleen", zegt hij als antwoord op Carlos' woorden, "Ik gruw van de gedachte, eenzaam en alleen, ja op een troon alleen te zijn." Enkele rollen komen op het grote podium niet goed uit de verf. Dat kan te maken hebben met het beperkt emotioneel geheugen van te jonge acteurs en minder met regie of talent. De Tijd-acteurs hebben vanuit hun achtergrond geleerd gevoelens direct en aangrijpend te uiten op een klein podium. Dat werkt niet altijd in een grotere zaal waar het ingehouden spel, het langzaam opbouwen van de dramatiek, en het bespelen van de eigen nuancemogelijkheden veel duidelijker moet worden gebruikt. Zonder rijke emotionele ervaring als mens kan dat niet en men moet die ervaring ook nog uit het geheugen kunnen halen en op de scène neerzetten.

Eddie Vaes

De Tijd speelt Don Carlos van Friedrich Schiller tot eind oktober in de grote schouwburgen van Turnhout (6/10), Hasselt (7/10), Kortrijk (19/10), Brugge (21/10), Leuven (24/10) en Gent (28 en 29/10) in de Vooruit.

Wie ooit naar een IJzerbedevaart is geweest, beseft dat de mensen op de weide meer voor de happening dan voor de toespraken komen. Toch is deze manifestatie een uiting van bewustzijn van een bepaald gedeelte van de bevolking, van een beweging. Daarom is het wel nuttig eens aandacht te besteden aan deze jaarlijks terugkerende gebeurtenis.

Niet zonder journalistiek talent en met de nodige zin voor kritiek is deze prestatie geleverd door twee jonge historici: Pol Van Den Driessche en Rik Verlinde. De auteurs zijn zelf Vlaams nationalist, verbonden aan de persdienst van Hugo Schiltz. In de titel is dan ook niet toevallig de oproep van het IJzerbedevaartcomité "Volk word staat" terug te vinden. Maar deze historiek van "Zestig keer op bedevaart naar de IJzer" (ondertitel) is daarom nog geen kwijlende lofzang op het hele gebeuren. Zich goed bewust van het delicate van hun opdracht, hebben de samenstellers een reconstructie gemaakt van jaar tot jaar. Telkens wordt de bedevaart in een ruimere context geplaatst, door met name een resumé te maken van de situatie in België op dat ogenblik. Daarnaast worden enkele belangrijke feiten en trends op internationaal vlak aangehaald. Het geheel is voorzien van boeiend foto-

BOEK

60 IJzerbedevaarten

materiaal. Daarin vinden we heel wat bekende en ook controversiële figuren terug. Men krijgt plaatjes voorgeschoteld van de gedynamiteerde toren en de stapsgewijze heropbouw. Mensen die in de Vlaamse beweging een belangrijke rol hebben gespeeld, passeren de revue: Pieter Geyl, Renaat Veremans, Cyriel Verschaeve en ook Wilfried Martens, die in 1958 het podium beklom in Diksmuide. De auteurs zijn mild geweest voor het verleden en stellen zich open voor de toekomst. "Wij alvast blijven geboeid door dit quasi unieke gebeuren. Op voorwaarde dat de verantwoordelijken verder zoeken naar de actuele vertaling van de basisgedachten, daarbij niet bevreesd nieuwe paden te bewandelen en te breken met allerlei vervaarlijke theorieën die in de rand van deze jaarlijkse ontmoeting opduiken." In het boek zelf missen we wel een scherpere analyse van de collaboratie en een duidelijker afwijzing van het extreem-rechtse canaille dat zich telkenjare

weer naar Diksmuide begeeft. Misschien komt dit doordat de schrijvers van het boek als Vlaams-nationalisten niet kunnen beklemtonen dat de verheerlijking van het eigen volk een vorm van nationalisme kan worden die vrij snel aanleunt bij radicaal rechts. Logisch want de suprematie van het eigen volk ponen impliceert dat anderen iets minder waard(ig) zijn. Van Den Driessche en Verlinde stellen dat drie "Fronteisen" steeds terugkeren: "Zelfbestuur", "Nooit meer oorlog" en "Godsvrede". Met betrekking tot de eerste twee doelstellingen zijn ze vrij optimistisch, gezien de binnen- en buitenlandse ontwikkelingen. Maar, "Blijft echter de vraag hoe we het Vlaanderen van morgen zien. De positieve verdraagzaamheid -een hedendaagse vertaling van de Godsvredegedachte- is jammer genoeg geen groot aandachtspunt. Het IJzerbedevaartcomité staat opnieuw voor een uitdaging..." Zo bekeken doet progressief Vlaanderen er misschien verkeerd aan deze vredesmanifestatie grotendeels te negeren.

Patrick Florizoone

Volk word staat: Zestig keer op bedevaart naar de IJzer / Pol Van Den Driessche en Rik Verlinde.- Diksmuide: IJzerbedevaartcomité, 1988.- 141 p. - 680 F

De concorderende "New Music", waarmee de Beursschouwburg in het seizoen 1988-1989 naar het hippe Brusselse publiek mikt, werd maandag 26 september ingespeeld door het "Kronos String Quartet" uit San Francisco. Het is niet de eerste keer dat zij hier bij ons te beluisteren vallen -in illo tempore blikte de BRT zelfs de 4 uur durende sonate van Morton Feldman in- maar het is wel de eerste keer dat hiervoor een publiek wordt gevonden dat niet met de traditie van de kamermuziek vertrouwd is.

Wellicht heeft een goed deel van het nieuwsgierige publiek zich trouwens aan een heel wat vreemdsoortiger muziek en meer bizarre scenische acts verwacht dan wat dit klassieke strijkkwartet als recital ten beste gaf. De promotie voor dit concert, dat door het Jongfestival van Vlaanderen mee georganiseerd werd, hamerde vrij hard op de non-conventionele verschijning van Kronos. Maar omdat conventies nu eenmaal samenvallen met bepaalde maatschappelijke segmenten, wordt de breuk ermee slechts als dusdanig ervaren door die groep die zich met deze

MUZIEK

Kronos String Quartet

geploegenheden heeft geïdentificeerd. Wanneer dan een kamermuziekensemble het podium betreedt, niet in rok -het uniform van de zogenaamde ernstige musicus- maar in gewoon modieuze pakken dan vallen de liefhebbers van performances allerhande, of de rock-, folk- en jazzfans daarvan niet achterover. Het blijkt dat je een publiek in Brussel op het verkeerde been kan zetten zonder onmiddellijk afgestraft te worden -ik zag geen mens ostentatief de zaal verlaten. Men mag toch wel aannemen dat promotieteksten van dezelfde bron na dergelijk voorval met meer zout genomen worden.

Al bij al was het recital van Kronos een geslaagde aanloop tot de New Music-series, een soort voorspel dat een zinvol referentiekader tekende, waaraan de rest van de negen muziekvoorstellingen mogen getoetst worden. Het Kronos-programma, met onder meer werken van Ives, Cage, Feldman en Glass, was goed

voor enkele betekenisvolle fragmenten uit het muzieklandschap van de modernen uit de VS, wegbereiders en jongeren, iconoclasten en nieuwe simplisten naast mekaar.

Dat alles werd vertolkt door een ensemble dat als geen ander deze muziek beheerst -vele werken staan trouwens al lang op hun repertoire en twee werken werden bovendien speciaal voor dit kwartet geschreven. Wat wil je nog meer?

Het Kronos String Quartet is inderdaad een precies, soepel en gewillig instrument voor deze, wat de uitvoerings-praktijk betreft, nogal muzikale tendenzen.

Zij spelen met een homogene en heldere sound, zonder franjes, recht voor de vuist en toch subtiel; bijwijlen met brio en erg virtuoos. Daarvan kan je je ook thuis laten overtuigen door een half dozijn platen -het wordt wellicht zoeken om ze op de kop te tikken- met werk gaande van Gloria Coates tot Astor Piazzolla. Kronos is een stabiele basis voor verdere avonturen in New Music.

Miel Vanattenhoven

Een interessante flop. We mogen van geluk spreken dat met een dergelijke titel de regisseur geen vervolg meer kan maken. De plot vertrekt nochtans van een uitstekend idee: wat gebeurde er met de ziel van de historische persoon van Jezus toen hij begon te beseffen dat hij dood was?

Martin Scorsese toont de Christus als mens. Hij heeft twijfels over zijn roeping, begeert de choquante vamp Magdalena en is niet al te welsprekend (zijn maidenspeech lijkt nergens op). Hij droomt van een gewoon leven van trouwen, vrijen en kinderen hebben. Scorsese voelde zich blijkbaar veel beter bij zo'n realistische Jezus dan bij de devote kwezel die sommigen van hem maken.

De dualiteit van Jezus is gebaseerd op een zin uit een psalm die hij aan het kruis zegt: "Vader, waarom hebt Gij mij verlaten?" Een twijfel in een moment van uiterste desolaatheid. Misschien heeft hij nooit echt geloofd dat zijn vader hem zou offeren. Hij verwachtte waarschijnlijk een deus ex machina. Zoals alles tevoren in zijn leven, dacht hij dat dit ook een test was.

Scorsese behandelt ook het thema van de roeping. Roeping is keuze. In het

Nog tot 6 november staat de bonte vlaggenverzameling Gran Pavese op de Waalse Kaai voor het Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen (MUHKA). In het museum zelf hangt een andere set vlaggen als tweedimensionale kunstwerken aan de muren. Vijftig internationale hedendaagse kunstenaars kregen van de Nederlandse Stichting Gran Pavese de opdracht een vlag van 2 bij 3 meter te ontwerpen, die met één van de korte zijden aan de vlaggemast bevestigd moest. Verder was er geen enkele beperking. Met het vlaggenproject haalde het MUHKA niet meteen de boeiendste tentoonstelling in huis. Teveel kunstenaars vatten de lap stof op als een drager van beelden die zij al eerder op schilderslinnen, papier, hout of een muur aanbrachten. Van ver al zie je een Keith Haring, een Matt Mulligan, een Nicola De Maria, een Ben Vautier, een Hanne Darboven... wapperen. Vlaggen dus als een "schilderij" op doek zonder spieraam.

Veel interessanter zijn dan ook de ontwerpen van bijvoorbeeld François Morellet, Robert Longo of Bernard Bazile die de beweeglijkheid van de aan de mast wapperende vlag uitbuiten. Longo en Bazile gaan zelfs verder door expliciet te verwijzen naar aspecten van hun multidiscipli-

FILM

The Last Temptation of Christ

katholicisme kiest men vaak zonder te weten of het alternatief beter of slechter was. Scorsese vertaalt die twijfel in structuur en splitst het verhaal. Vanaf nu zijn er twee scenario's: Jezus als Messias aan het kruis gestorven en Jezus als gewone mens. In een droom aan het kruis wordt hij bezocht door een angeliek wezen dat hem het volgende aforisme leert: er is maar één vrouw ter wereld maar ze heeft vele gezichten. Als het ene wegvalt, staat er al een ander klaar om haar plaats in te nemen. Bijna een slogan voor een huwelijksbureau.

In het begin evolueert de film heel traag. De beelden blijven te lang statisch. Naar het einde toe zitten we plots in een stroomversnelling, waar men bijna door de levens van de personages vliegt:

Magdalena vrijt met Jezus, wordt zwanger, sterft en wordt vervangen door Maria, zuster van Lazarus, allemaal in minder dan twee minuten. Dertig seconden later gaat Jezus met zijn familie en vier (!) kinderen naar de markt. Eens dat je de smaak te pakken hebt, natuurlijk. Als je in het tweede gedeelte van de film even omkijkt naar iemand die kucht, heb je drie jaar gemist.

De enige echte vondst van de film is de engelbewaarder. Een schitterende vertolking die voor een boeiend "dénouement" zorgt.

Willem Dafoe, die Jezus vertolkt, lijkt niet op onze heiligenprentjes. Hij heeft meer iets weg van een Italiaanse discofiguur met constipatieproblemen. De film is een miskleun, een lelijke kiezentrekker, een misbaksel. Na veertig minuten zei iemand op de rij voor me: als die vent nog één keer naar de woestijn durft gaan, ben ik weg. Maar hij mocht niet van zijn vrouw.

Walter De Brouwer

The Last Temptation of Christ (Martin Scorsese, regie; Paul Schrader, scenario; gebaseerd op de roman van Nicos Kazantzakis).

BEELDDE KUNST

Kunst in de wind

plinair werk. Robert Longo's kunst bestaat uit foto's, film, beelden, reliëfs, schilderijen en tekeningen en in zijn vlag verwerkt hij de gangbare vlagstrepen tot een videotestbeeld. Bernard Bazile, die sinds 1982 samen met Jean-Marie Bustamante onder de naam Bazilebustamante de meest uiteenlopende objecten presenteerde, liet zijn vlag met een houtstructuur bedrukken. Wanneer de wind vat krijgt op deze Planche ontstaat een golvend lijnenspel dat herinneringen oproept aan decoratieve elementen en de vele verwijzingen naar de binnenhuisarchitectuur, nadrukkelijk aanwezig in het werk van Bazilebustamante.

Hans Haacke tenslotte geeft aan zijn vlag een politieke connotatie. Hij ageert tegen het racisme in Zuid-Afrika met de vlag "Apartheid", die uit twee delen bestaat: bovenaan de zwart-groen-goudkleurige

van het ANC en eronder de nationale vlag van Zuid-Afrika waar een knoop in zit waardoor het doek niet vrijelijk kan wapperen.

Alles bij elkaar genomen een zeer voorstelbare tentoonstelling die de geïnteresseerde Belg geenszins een breder inzicht in de actuele kunsttendenzen geeft. Aangezien de musea in België nauwelijks een noemenswaardige collectie actuele kunst bezitten - de verzameling van het MUHKA is momenteel nog zeer miniem - heeft het Belgische publiek in vergelijking met andere landen relatief weinig hedendaagse kunst gezien. Er is hier een gebrek aan diepgang in het kennen van het oeuvre van bepaalde protagonisten die belangrijk zijn voor het begrijpen van wat er vandaag gebeurt en wat er in de voorbije tien-vijftien jaar gebeurd is. Daarom rijst bij mij de vraag waarom MUHKA-directeur Flor Bex de vlaggen niet met representatief werk van de kunstenaars geconfronteerd heeft. Op die manier had hij een duidelijke oriëntatie in de complexiteit van de hedendaagse artistieke productie kunnen bieden en was het nieuwe seizoen in het MUKHA beloftevol gestart.

Tinne Bral
MUHKA, Leuvenstraat 32, 2000 Antwerpen
Dinsdag tot en met zondag van 10 tot 17 uur

Paniek op de BRT

"De honden blaffen en de karavaan trekt voorbij". Dat moet menig BRT-radiojournalist gedacht hebben tijdens de turbulente septembermaand. Het anders (en in se) anonieme medium stond meer in de belangstelling dan de BRT-bonzen wel gewent hadden. Overigens hebben de BRT-bonzen *altijd* een hartsgrondige hekel aan publiciteit rond moeilijkheden in de nieuwssector. En deze keer was meer dan raak.

Op een persconferentie -eind september- maakte de BRT zijn plannen bekend om VTM qua nieuws te counteren: televisie-headlines om 19 uur, een echt journaal om 19.30 en een klokvast en volwaardig bulletin om 22.30 uur. Helaas heeft de televisieredactie niet de man/vrouwkracht om die nieuwe initiatieven te dragen. Maar dat is een andere zaak, en allicht een detail.

Op de bewuste persconferentie was ook Jos Bouveroux aanwezig, in theorie om verslag uit te brengen voor de radio, in praktijk om de aandacht van de kranten te vestigen op de abominabele toestand van de radionieuwsdienst. Het bleek een zeer efficiënt middel om de media te halen. De dag na de persconferentie werden de nieuwe televisie-initiatieven terloops aangeraakt op kolom vier, de radio-perikelen stonden in de titel.

Leegloop

Zo was er ondermeer sprake van een dreiging met boycot van het binnenlandse persoverzicht, een overjaarse heilige koe binnen de BRT. Boycot, als de radioredactie tegen 1 november niet 10 journalisten erbij zou krijgen. Geen overdreven eis, alle omstandigheden in acht genomen. De lijst van radiojournalisten die de redactie in een zeer recent verleden verlaten hebben, is meer dan indrukwekkend te noemen. Een poging tot opsomming: Lea Cornelis na een lange ziekte naar de Wereldomroep. Mark Van Glabbeek gebuisd in zijn stage als journalist, terug naar de persdienst. Mark Platel naar het Belang Van Limburg. Guido Knapen na een korte periode als

Maandagmiddag 3 oktober heeft algemeen bestuurder Cas Goossens van de BRT (AG in de omgangstaal) Jos Bouveroux aangesteld als adjunct-hoofdredacteur van de radionieuwsdienst. Het gaat om een nieuwe en tijdelijke functie, in afwachting van een grote herschikking binnen de BRT-topgelederen, waar het spook van een efficiëntie-studie waart. Maar het is ook een paniecreactie, of zeg maar uitdrukking van onmacht, tegenover de "zwarte portemonnee-taktiek" van de commerciële zender VTM. Want waar VTM haar nieuwsredactie vandaan wil halen, is duidelijk: bij de openbare omroep.

LEEGLOOP VAN DE BRT!

hoofdredacteur (een ramp, zo wordt gezegd) onder de vleugels van AG Cas Goossens, also His Masters Voice. Jan Robberecht, van hoofdredacteur naar valium, dan opnieuw hoofdredacteur, en nu verplicht ziek, want dat bestaat ook. Hugo Van Denderen, groen kamerlid. Filip DeCock, gestorven na een slepende ziekte. Mark Duysters, weg naar Cobra, de nieuwsdienst van een reeks vrije radio's. Mark Gevaert, van "niets" naar de nummer twee binnen de BRT-hiërarchie (niet echt, maar toch, de rechterhand van Cas Goossens, zoals Goossens dat was voor *Paul Vandenbussche*).

Daniël Buyle, ontslagen. Dany Huwé en Piet Déslé naar VTM, en er zullen er nog volgen.

Liftkooi

In die omstandigheden bleef de radionieuwsdienst verplicht om 22 nieuwsbulletins per dag te verzorgen, met daarbij de binnenlandse pers of BIPO, en per dag twee edities van het duidingsmagazine Actueel, de zomer niet meegerekend. Tussen de nieuwsredactie en Actueel botert het ook al niet, maar dat zou ons tever leiden.

Na de krantenheisa over de problemen binnen de radionieuwsdienst, volgt een onuitgegeven initiatief van Cas Goossens: de redactie wordt naar "boven", naar de negende directieverdieping gesommeerd. De ironie wil dat de radioredactie die dag net in één enkele liftkooi past. Cas Goossens bezweert de redactie om interne problemen ook binnenskamers te houden en kondigt tegelijk aan dat er op zeer korte termijn 15 journalisten zullen bijkomen om de gaten te vullen. Zes komen er uit de wervingsreserve van het laatste journalistenexamen. Ze kunnen meteen aan hun statutaire stage beginnen. De negen andere nieuwelingen komen ook uit het examen: het gaat om de mensen die wel geslaagd waren, maar net geen 60 percent van de punten haalden. Zij krijgen een baan als *contractueel* journalist aangeboden. Nood breekt wet, zegt Cas Goossens, het is crisis en dus moeten de nieuwkomers zonder veel opleiding, of eigenlijk zonder opleiding tout court aan de slag. Ze worden opgeofferd aan de algemene paniek.

"Het vuur is eruit"

En dan komt op dezelfde vergadering het echte nieuws. Er is een crisis op de radio en de huidige hoofdredacteur (Roger Adams) kan die niet de baas", zo zegt Cas Goossens. "Het vuur is eruit bij Adams", zegt Cas Goossens. Adams kan dat moeilijk tegenspreken want hij is niet op de ongewone vergadering aanwezig. Net op die dag moet hij met zijn gespierde lijf

meehelpen bij de aanleg van een nieuw vaststapigt in zijn woning, alsmede bij het aan- en wegslepen van de meubelen. Hij zal dat later iets te vaak herhalen, zo wordt gezegd. En daarom moet er een adjunct-hoofdredacteur bij de radionieuwsdienst komen, die enerzijds de summere opleiding van de nieuwe journalisten organiseert, en die tegelijk nieuw leven probeert te brengen binnen de redactie. Er wordt een heus referendum georganiseerd, ook al onuitgegeven.

Geheim referendum

De redacteurs kunnen -anoniem- drie namen op papier zetten van collega's die ze eventueel misschien voor enige tijd als baas zouden kunnen verdragen. Het initiatief veroorzaakt ongemakkelijkheid bij oudere redacteurs met de rang van redactiesecretaris. Democratie, ja maar met mate. Bij anderen wordt het initiatief van AG Goossens op ongelooft onthaald : net

iets te veel democratie.

Hoedanook : het referendum gaat van start met één echte kandidaat en met één favoriet. De kandidaat is Paul De Maeseneer, Gentenaar. Hij is, zo wordt gezegd, niet geliefd op de redactie, maar hij heeft visie op het nieuws. De favoriet is Jos Bouveroux, die vroeger al een paar keer hoofdredacteur ad interim was, toen na de malende Robrecht ook bij Guido Knapen de zenuwen het begaven. Of Bouveroux de meeste stemmen heeft gehaald binnen de redactie is onbekend. De stemming was geheim en het ging maar om een advies waarmee AG Goossens vrijelijk kon omspringen.

8 hoofdredacteurs in 8 jaar

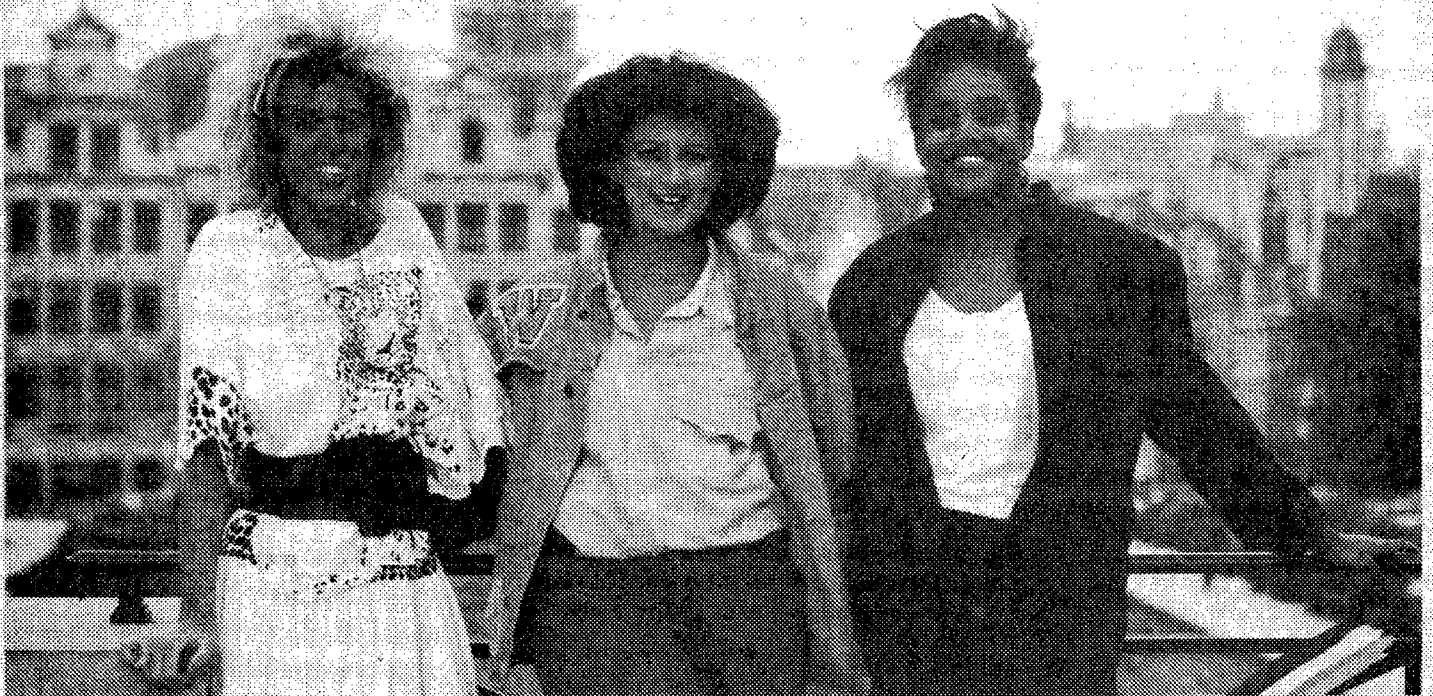
En, de opdracht van Bouveroux is maar een tijdelijke. Want tegen Nieuwjaar staan er grote verschuivingen te gebeuren. Promoties uiteraard, door het vertrek van een aantal journalisten naar

VTM. Maar er is ook sprake van het afschaffen van de *Bestuursdirectie Informatie* -nu in handen van Karel Hemmerchts. In zijn plaats zou er een directeur televisienieuws komen en een directeur radionieuws komen. Voor de televisie zit Etienne Van den Bergh (De Zevende Dag) op de eerste rij. Zijn verleden is omstreden. Voor de radio wordt gezegd dat er iemand van "buiten de redactie" moet komen. En dan wordt er gedacht aan Jan Ceuleers, ex-Wetstraatjournalist, ex-kabinetschef bij SP-minister Dewulf, vele malen gebuisd voor bevorderingen. Ceuleers is nu baas van de dienst niet-commerciële reclame. Een afdeling die zoals bekend, gedoemd is om te verdwijnen.

De meeste radiojournalisten zal één en ander worst wezen, zo hoor je zeggen. Ze hebben in acht jaar tijd evenveel hoofdredacteurs zien passeren. En dat is wellicht van het goede iets teveel.

Oscar Grawet

WAAILE ZAAIN VAN MEULEBEIK !

GEKLEURDE BRUSSELAARS, OOK BRUSSELAARS.

COLORIEK

DOSSIER

Gemeenteraadsverkiezingen
9 oktober 1988

Het nationaal belang van het gemeentebelang

Zes jaar geleden verloor de CVP meer dan de helft van haar gemeentelijke absolute meerderheden in Vlaanderen. Volgens Johan Ackaert dreigt dit fenomeen zich te herhalen bij de verkiezingen van volgende zondag : 60% van de huidige absolute CVP-meerderheden staat opnieuw te wankelen. Die evolutie op gemeentelijk vlak kadert trouwens in de algemene electorale

achteruitgang van de Christelijke Volkspartij. In dit dossier heeft Johan Ackaert het zeker niet alleen over de CVP. Hij onderzoekt de evolutie van alle grote Vlaamse partijen in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen van oktober '82 en gedurende de periode '82-'88. Hij legt ook uit waarom het nationaal belang van die lokale verkiezingen steeds meer toeneemt.

Ter herinnering, wie waren de winnaars en verliezers in 1982? De meest opvallende fenomenen waren toen het verlies van de CVP, VU en in mindere mate de PVV, de opkomst van AGALEV en voor het eerst sinds lang een (geringe) vooruitgang van de SP.

Berekend op basis van het aantal gemeenten waar de CVP deelnam aan de kiesstrijd, noteren we een achteruitgang van 42.6% in 1976 naar 37.6% in 1982. In 1976 beschikte de CVP in zetelaantal uitgedrukt over een absolute meerderheid (50.0%) in Vlaanderen, in 1982 niet langer (45.2%). De CVP-leiding zelf beschouwde die uitslag als een succes, maar gebruikte de rampzalige uitslag van de parlementsverkiezingen van 8 november 1981 als referentiepunt. Die interpretatie van de CVP-leiding was hoogst merkwaardig. In de weken die aan de gemeenteraadsverkiezingen voorafgingen deed toenmalig voorzitter F. Swaelen zijn eerste best om elke band tussen gemeenteraadsverkiezingen en het nationale po-

De winnaars en verliezers van 10 oktober 1982

litiek bedrijf te verdoezelen.

CVP-bolwerken

Het CVP-bolwerk bij uitstek was in 1982 het arrondissement *Kortrijk*, goed voor 49% van de stemmen, de laagste score haalde de CVP in het arrondissement *Antwerpen* (30.4%). In 74.2% van de vergelijkbare gemeenten (243) ging de CVP achteruit. In 1976 beschikte de CVP nog in 45.1% van de gemeenten over een absolute meerderheid, in 1982 liep dit percentage terug tot 30%. In feite verloor de CVP meer dan de helft van haar absolute meerderheden, maar dit verlies kon ze compenseren door nieuwe absolute meerderheden in 22 gemeenten (waarvan 8 waar de CVP voor het eerst onder een nationaal nummer deelnam aan de verkiezingen). In tabel I worden die verschuivingen in absolute meerderheden vergeleken tussen 1976 en 1982 per provincie.

In 1976 kwamen in *Antwerpen* en in *Lim-*

burg in meer dan de helft van de gemeenten homogene CVP-meerderheden tot stand. In 1982 bereikte het aantal absolute meerderheden in geen enkele provincie 40%. De resultaten zijn het merkwaardigst voor de provincie *Limburg*: in 1976 de provincie met de meeste absolute CVP-meerderheden, in 1982 op één na de provincie met de minste.

De anderen

AGALEV nam voor de eerste maal deel aan de gemeenteraadsverkiezingen in een zestigtal gemeenten en haalde in die gemeenten 5.7%. AGALEV haalde haar aanhang toen vooral in de veelal welgestelde (en groene) randgemeenten rond de stedelijke centra.

Aansluitend op de stabilisatie van haar score op 8 november 1981 betekende de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen in 1982 het begin van de stille omkeer voor de SP. In procenten uitgedrukt was die ommekeer bezwaarlijk spectaculair te noemen (van 21.3% naar 21.6%), maar de SP boekte vooruitgang in 64.6% van de

vergelijkbare gemeenten (243). Dit kon evenwel niet verhinderen dat de socialisten 4 van de 7 absolute meerderheden moesten prijsgeven, niet toevallig gemeenten in het Antwerpse. Als troostprijs werd Willebroek als rood bastion binnengereven.

De PVV verloor zwaar vergeleken met de parlementsverkiezingen van 1981 maar minder vergeleken met de vorige gemeenteraadsverkiezingen. In de gemeenten waar de liberalen deelnamen aan de stembuslag daalde haar aandeel in de stembus van 15.9% naar 15.7%. In 54.5% van de vergelijkbare gemeenten wonnen de liberalen, maar ze speelden 2 van de 6 absolute meerderheden kwijt

Uit bovenstaand artikel blijkt dat de grote Vlaamse partijen in '82 een deel van hun gemeentelijke absolute meerderheden kwijtspeelden. 31,1% van de 308 Vlaamse bestuursmeerderheden waren in de voorbije zes jaar nog slechts absolute meerderheden. Maar om welke meerderheden gaat het dan, waar komen welke meerderheden voor en wie doet het met wie?

De CVP beschikte tijdens de voorbije legislatuur in 92 gemeenten over een voldoende meerderheid om alleen te besturen. Niettemin vormde deze partij (wellicht met het oog op de toekomst) in drie gemeenten een coalitie met de liberalen (*Dendermonde, Waasmunster en Oudenburg*). Van de overige 89 gemeenten lijken de meerderheden in 36 gevallen bijzonder wankel (1 zetel). In 18 gevallen berust de meerderheid op slechts de helft plus twee van de zetels. Bijgevolg staat in ruim 60% van de gevallen de absolute CVP-meerderheid op de helling.

De ontwikkelingen in deze gemeenten zal op 9 oktober in de Tweekerkenstraat met argusogen gevolgd worden. Van de 69 gemeenten waar de CVP in 1982 de absolute meerderheid kwijt speelde, werd meteen in meer dan de helft van de gevallen een anti-CVP coalitie op de been gebracht. Het problematische aan deze coalities was het feit dat de betrokken partijen behoudens hun aversie tegen de CVP beleidsmatig en ideologisch weinig raakpunten hadden, met alle gevolgen

TABEL I : ABSOLUTE CVP-MEERDERHEID 1976-1982

	Antwerpen	Brabant	West-Vl.	Oost-Vl.	Limburg	Totaal
1976	36	23	26	30	24	139
1982	24	16	24	17	11	92
Aantal gemeenten	70	65	64	64	44	308

Hetzelfde scenario deed zich min of meer voor bij de Volksunie : grote achteruitgang vergeleken met de parlementsverkiezingen, beperktere vergeleken met 1976. In 52.3% van 149 vergelijkbare

gemeenten ging de VU evenwel vooruit. De Volksunie verstevigde wel haar enige absolute meerderheid (onder de naam Verjonging) in *Bree*, de thuishaven van Jaak Gabriëls.

Lokale coalities 1983-1988

liberalen maar op één zetel overschot rekenen. Voor de enige VU-meerderheid in *Bree* zullen zich waarschijnlijk geen problemen stellen.

Besturen

voor de stabiliteit en het dynamisch karakter van deze bestuursmeerderheden vanden.

De SP bestuurt in twee gevallen de gemeente zonder coalitiepartner (*Harelbeke en Zelzate*). In *Nieuwpoort* en *Willebroek* sloten de socialisten ondanks hun absolute (maar krappe) meerderheid in de gemeenteraad een akkoord met de liberalen als een soort wissel op de toekomst. Enkel in *Zelzate* beschikken de socialisten over een ruime meerderheid. De PVV bestuurt alleen in *Lubbeek, Zoutleeuw, Mesen* en *Moerbeke*. Slechts in het laatste geval is de meerderheid vrij ruim, in de drie eerst vermelde gemeenten kunnen de

De aanwezigheid in de bestuursmeerderheden van elke partij loopt niet gelijk in elke provincie zoals blijkt uit tabel II. De meest opvallende provincie is opnieuw *Limburg*, waar de CVP, in vergelijking met haar aanwezigheid in de overige Vlaamse provincies, het minst deel uitmaakt van de bestuursmeerderheden. Herinneren we eraan dat de CVP in deze provincie in 1976 in 54.5% van de gemeenten absolute meerderheden vormde, het meeste van het hele Vlaamse land. Bij de SP valt het omgekeerde op. In geen andere provincie zijn de socialisten zo sterk vertegenwoordigd in de gemeentebesturen als in *Limburg*. De PVV bestuurt het meest mee in *Oost-Vlaanderen*, uitgerekend daar waar de VU het minst participeert in de coalities.

TABEL II : AANWEZIGHEID VAN ELKE PARTIJ IN DE BESTUURSMEERDERHEDENNAAR PROVINCIE

	Antwerpen	Brabant	West Vl.	Oost-Vl.	Limburg	Vlaamse Provincies
CVP	47	41	36	43	23	190
SP	23	23	16	17	20	99
PVV	15	18	12	22	12	79
VU	15	14	10	9	8	56
Diversen	23	22	25	19	17	106
Aantal gemeenten	70	65	64	65	44	

TABEL III: SAMENSTELLING VAN DE COALITIES

	CVP	SP	PVV	VU	Diversen	Aanwezig in Bestuur
CVP	-	17.9	22.1	10.0	11.1	61.7
SP	34.3	-	32.1	30.3	41.4	32.1
PVV	53.2	25.6	-	30.4	11.4	25.6
VU	33.9	53.6	42.9	-	39.3	18.2
Diversen	19.8	38.7	8.5	20.8	15.1	34.4

Trouw en ontrouw

Tabel III geeft een beeld van de voorkeur van elke partij inzake coalitievorming. De percentages mogen slechts horizontaal gelezen worden en zijn berekend op basis van de aanwezigheid in de bestuursmeerderheden van de partijen die in de linkse kolom aangegeven worden. Het totaal van deze percentages kan meer of minder dan honderd bedragen. Die vloeit voort uit het feit dat er homogene meerderheden zijn of

dat lokale coalities uit meer dan 2 partijen kunnen bestaan. De CVP en de PVV hadden na 1982 een uitgesproken voorkeur voor mekaar. Er is een sterk vermoeden dat deze afspiegeling van de toenmalige rooms-blauwe meerderheid onder druk van de nationale partijleidingen tot stand kwam. Het beste voorbeeld hiervan is het geval van de stad *Gent*. Het wordt uitkijken na 9 oktober of een dergelijk scenario zich herhaalt, of m.a.w. nieuwe

Lokale politiek evolueerde in België doorheen de jaren van langsom meer naar nationale politiek, zij het gedrenkt in een plaatselijk sausje. Om deze stelling te onderbouwen, steunen we ons op de op-eenvolgende studies van de Leuvense hoogleraar Wilfried Dewachter.

In 1964 verliet in 15.5% van de gemeenten (er waren er toen nog 2586 !) de tweede zondag van oktober rimpelloos. Wegens gebrek aan mekaar beconcurrerende lijsten waren verkiezingen daar uit den boze. Dit aandeel van verkiezingen zonder strijd bedroeg in 1970 nog 12.6% (op 2359) gemeenten maar slonk bruusk tot 0.2% in 1976 (PSC-minister van Binnenlandse Zaken *Michel* herleidde het aantal gemeenten toen tot 596). In één Vlaamse gemeente staat de verkiezingsuitslag van 9 oktober '88 reeds vast.

Verkapte nationale verkiezingen

De inwoners van de Limburgse faciliteitengemeente *Herstappe* (met nog geen honderd inwoners) hoeven zich die zondag niet naar de plaatselijke dorpschool te begeven. Tegen de enige lijst "Gemeentebelangen-Intérêts Communaux" waagt niemand het daar op te nemen.

Het aantal gemeenten waar zich geen enkele lijst aandient die verwijst naar een nationale politieke partij, kende een merkwaardig verloop. In 1964 kon in 31.3% van de gemeenten de verkiezings-

meerderheden zullen geïnspireerd worden door een *gevoel van thuis bij je beste buurman*. Zoals de kaarten vandaag liggen, is dit niet zo vanzelfsprekend. Een flink pak van de CVP-basis slikte de bocht naar de socialisten van Martens VIII niet en zou (gesteund door nationale partijlui als Gaston Geens) wel eens revanche kunnen nemen door op lokaal vlak vrolijk met de liberalen *door te zetten*. De CVP ging minst samen met de Volksunie. Het is bekend dat in de meeste gemeenten de verhouding tussen de CVP en de VU bijzonder gespannen is. De VU was vaak de partij bij uitstek die de CVP van een absolute meerderheid afhield. Anderzijds was de VU vaak de partij die op de wip zat. Dit komt tot uiting in de gro-te verscheidenheid van coalities waarin de VU participeerde. De SP vormde de meeste coalities met de CVP en de PVV (zij het met deze laatste doorgaans in de vorm van anti-CVP meerderheden).

gestalte als uitsluitend plaatselijk gekenmerkt worden. Dit aandeel nam zelfs toe tot 36.7% in 1970 maar kende een vrije val tijdens de gemeenteraadsverkiezingen van 1976 (8.9%).

Over dezelfde periode groeide het aantal gemeenten met een overwegend plaatselijke verkiezingsgestalte (waar maximaal één nationale partij zetels haalt) van 8.7% (1964) via 10.1% (1970) tot 12.4% (1976).

Nationalisering kiesstrijd

De meest steile opgang kenden die gemeenten waar zowel nationale partijen als plaatselijke lijsten zetels behaalden. Tussen 1964 en 1970 slonk dit aantal nog van 12.4% tot 9.5% maar in 1976 had juist de helft van de gemeenten een gemengde verkiezingsgestalte. Dezelfde trend wordt waargenomen inzake de overwegend nationale verkiezingsgestalte (dit zijn de gemeenten waar plaatselijke lijsten weliswaar nog wel deelnemen aan de verkiezingen maar geen verkozenen halen): een afname tussen 1964 en 1970 (van 32.1% naar 25.1%) maar een (zij het beperkte) aangroei in 1976 tot 28.5%.

Een dergelijk nationaal onderzoek over de gemeenteraadsverkiezingen van 1982 bestaat helaas niet. Een soortgelijke stu-

TABEL IV : CUMULATIE TUSSEN EEN PARLEMENTAIR EN EEN LOKAAL MANDAAT NAAR POLITIEKE PARTIJ

	CVP	SP	PVV	VU	AGALEV	VL. BLOK
Geen mandaat	35	19	10	7	7	1
Districtraadslid (Antwerpen)	1	2				
OCMW-raadslid	1	1				
Raadslid	29	23	19	14		
Schepen	9	5	3	1		
Burgemeester	15	9	8	5		

die (maar dan enkel voor Vlaanderen) bevestigt de aangehaalde trends, zij het met minder spectaculaire verschuivingen.

De toekomst ziet er voor de plaatselijke lijsten allesbehalve rooskleurig uit. In 1982 behaalden de niet (nationaal) gekleurde lijsten in Vlaanderen ongeveer 15% van het totaal bij de gemeenteraadsverkiezingen uitgebrachte stemmen. Het is daarenboven zeer de vraag welke lading zoal onder de vlag van de plaatselijke lijsten doorgaat. Een deel onder hen zijn te herleiden tot folkore, geënt op tribale verhoudingen in sommige dorpsgemeenschappen, met lijsten als de 'Zevende Wereldbeweging' in Brugge.

Daarnaast wagen nationale partijen het in sommige gemeenten niet onder hun nationaal nummer op te komen - veelal omwille van historische redenen - maar wel onder een 'niet-gekleurd' label, genre 'Nieuw', 'Jong' enz. Voorts kennen we de praktijk van de kartellijsten als tactiek om homogene meerderheden te breken. Er bestaan immers nogal wat homogene meerderheden in Vlaanderen die zeker geen 50% van de stemmen vertegenwoordigen. De manier waarop de kiescijfers omgezet worden in zetels bevoordeelt bij de gemeenteraadsverkiezingen immers de grootste partij. Zodoende wordt in In Willebroek momenteel zo'n kartel gevormd door CVP, VU, afgescheurde groenen en liberalen tegen de SP. Ten slotte doken bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1982 een aantal plaatselijke lijsten 'nieuwe stijl' op die wel degelijk begaan zijn met de kwaliteit van de onmiddellijke leefomgeving, openheid, inspraak enz. Maar ook zij ontsnappen niet aan de nationaliseringstendens. AGALEV patroeneert op 9 oktober 18 van deze lijsten.

Hoe moet de teloorgang van de lokale lijsten verklaard worden? W. Dewachter verwijst in zijn antwoord op die vraag naar het verband dat hij vaststelde tussen de verstedelijkingsgraad en de beschreven verkiezingsgestalten in 1964. Het grootste gewicht van de overwegende nationale verkiezingsgestalten lag toen vooral in de verstedelijkte gemeenten, dat van de plaatselijke verkiezingen in de plattelandsgemeenten. Verschillende auteurs geven bovendien aan dat de stedelingen vooral in het nationale politieke bedrijf geïnteresseerd zijn, terwijl de

bewoners van het platteland meer bekommerd zijn om de lokale problemen. De samenvoeging van gemeenten die per 1 januari 1977 inging, had uitgerekend de bedoeling een schaalvergrotingseffect na te streven. Plattelandsgemeenten boetten aan belang in ten voordele van 'geagglomereerde' dorpen. Daarenboven beschikten enkel de nationale partij-apparaten over voldoende organisatiecapaciteiten om een structuur op poten te zetten voor een actieterrein dat vaak vijf of meer keren groter was dan de vroegere entiteit.

Lokale nationale mandatarissen

Een andere indicator van de nationalisering van de gemeentepolitiek is de cumulatie tussen het nationaal en het lokaal politiek mandaat. In 1983 bekleedden 284 volksvertegenwoordigers en senatoren een plaatselijk mandaat. 65% van de (in één van de 308 Vlaamse gemeenten

wonende) kamerleden en senatoren was tijdens de parlementaire legislatuur 1985-1987 actief in het plaatselijk gemeentehuis of OCMW. Tabel IV geeft de spreiding weer van deze samenvallende mandaten over de verschillende politieke partijen.

AGALEV verbiedt principieel de cumulatie tussen het nationaal en politiek mandaat. Het is zeer de vraag hoe lang het zal duren voor de groene partij bezwijkt voor het argument dat de 'de gemeente als exponent van lokale basis vertegenwoordigd moet zijn in Brussel'. De eenzaat van het Vlaams Blok beschikte tijdens de vermelde legislatuur evenmin over een zetel in het plaatselijk gemeentehuis. Bij de grote nationale partijen stellen we het relatief laagste aantal cumulaties tussen het nationaal en lokaal mandaat vast bij de CVP. Dit heeft gedeeltelijk te maken met het cumulatieverbod in deze partij (inzake grote gemeenten) maar evenzeer met het

feit dat de impact van de standen (*Boerenbond, NCMW en ACW*) belangrijker is tijdens de lijstsamenstelling voor de parlementsverkiezingen dan de druk van de 'municipalisten'.

Dit bezetten van het lokale veld door de nationale politieke partijen vloeit minder voort uit plotselinge bekommernissen voor de kwaliteit van de plaatselijke omgeving maar heeft vooral een strategische bedoeling naar de nationale politiek. Aanwezigheid in de gemeenten betekent ook een vergroting van het recruteringsveld voor nieuwe leden en militanten. Nieuwe kiezers kunnen aangetrokken worden door het dienstbetoon van de lokale politici. Een onderzoek van het SEVI (studiedienst SP) toonde ter zake aan dat ca. 90% van de burgemeesters en 71% van de schepenen een sociaal dienstbetoon organiseren. Het electoraal belang van dit dienstbetoon is onderhand al voldoende bekend. Dit verklaart meteen het gebruik waarbij lijsten voor de parlements- en provincieraadsverkiezingen 'aangevuld' worden met lokale mandatarissen.

Voor de lokale mandatarissen zelf betekent het lidmaatschap van een nationale partij een flinke logistieke steun. Een nationale partij biedt haar lokale mandatarissen niet alleen een verkiezingsprogramma aan dat ter plaatse 'à la carte' kan ingevuld worden maar opent via regeringsparticipatie heel wat gesloten deuren voor die plaatselijke bewindslui. In de Belgische gemeentefinanciën vormen de subsidies een wezenlijk onderdeel van de ontvangsten van de gemeenten. Nationale politieke partijen weten veel beter hoe die subsidiekranen (via de ministeriële kabinetten) moeten open gedraaid worden dan een vers verkozen gemeenteraadslid van de lijst *D.O.M.* in Wetteren.

Tot slot stippen we aan dat nationale politici de uitslagen van de gemeenteraadsverkiezingen analyseren doorheen een 'nationale microscoop', althans in zoverre het hen goed uitkomt. De nationale oppositieleiders van 1982 beschouwden de toenmalige gemeenteraadsverkiezingen als een '(mislukte) test voor de regering'. Vandaag kijken zij er anders tegenover. Hetzelfde geldt voor de PVV, maar dan in omgekeerde chronologie.

Johan Ackaert

BOEKENWEEK BOEKENBEURS

1 t/m 13 november (10 tot 18 u.)

**BOUWCENTRUM
Antwerpen**

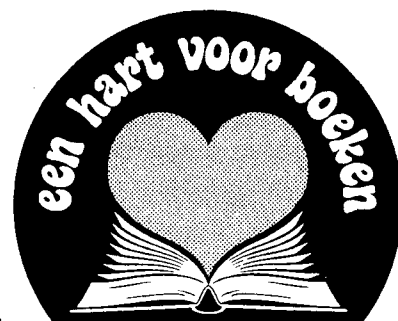
DUBBEL BOEKENWEEKGESCHENK:

- novelle "De eerste steen"
door MONIKA VAN PAEMEL

plus

- **"BOEK IN VLAANDEREN '88-'89"**
(350 pag. boekeninformatie)

GRATIS bij aankoop van 500 F boeken
(tijdens de "Boekenweek" in de
erkende boekhandel).

KRONIEK

Een gesprek met zelfmoord-
psycholoog Luc Hamelinck

Recht op zelfmoord ?

*"Het sterftecijfer als gevolg van
zelfmoord onder Belgische
jongeren tussen 15 en 24 jaar
oud, verdubbelde nagenoeg als
men de perioden 1970-74 en
1980-84 met elkaar vergelijkt".
Dit mediabericht deed begin
september velen opschrikken.*

omgaan met zware emoties zoals het verlies van werk of partner, zodat ze vaak erg diep in de put zitten. Niet alleen het aantal zelfmoorden is sinds de tweede wereldoorlog spectaculair gestegen, ook het aantal depressieve mensen. Als je daarbij incalculeert dat veel personen die een zelfmoordpoging deden afkomstig zijn uit ontwrichte families, waarin de vader ontbrak, of waarin de ouders alcoholisten waren of hun kinderen sloegen, dan kan je gerust stellen dat de toename van het aantal zelfmoorden alles te maken heeft met een slecht draaiende cultuur. Er is te weinig tijd voor menselijke relaties, er is te weinig welzijn en te veel welvaart... Wat het onderzoek van Moens en co betreft kan er wel eens een verklaring in de toegenomen werkloosheid gevonden worden. Onderzoeken hebben dergelijke

Het onderzoek van Guido Moens en co over "Suicide bij jongeren in België" (1) maakt duidelijk dat er een sterke toename is van het aantal zelfmoorden in elke leeftijdscategorie. Deze evolutie is vooral op gang gekomen sinds de tweede wereldoorlog, stelt Luc Hamelinck, psycholoog in het crisiscentrum van de Leuvense Academische Ziekenhuizen. Jaarlijks worden hier 400 patiënten voor maximum 14 dagen opgenomen. Het team bestaande uit een drietal psychiaters, een psycholoog, een maatschappelijk werker en 14 verplegers pogen in die tussentijd de opgenomenen te motiveren tot verdere begeleiding en proberen ter zake al een eerste richting aan te wijzen. Iets minder dan de helft van het aantal opgenomen patiënten heeft recent een mislukte zelfmoordpoging achter de rug. Hamelinck is dus goedgeplaatst om over het suïcideprobleem iets te vertellen. Hij verrichtte daarenboven over dit probleem nogal wat onderzoek en was recent op een internationaal congres in Leuven over client-centered therapie, spreker over hulpverlening aan zelfmoordpatiënten.

Lagere drempel

Hebt u een verklaring voor de toename van het aantal zelfmoorden sinds de tweede wereldoorlog?

Luc Hamelinck : Sinds die periode is er een nieuwe generatie middelen op de markt gekomen waarmee het zoveel gemakkelijker is om zelfmoord te plegen, namelijk de psychofarmaca. De drempel om een geweer te grijpen, de gaskraan open te draaien is zoveel hoger dan een slaapmiddel te nemen. Iemand doden met een bajonet is ook zoveel moeilijker dan de druk op de knop vanop afstand. Die psychofarmaca hebben een cultuur doen ontstaan, waarbij het gemakkelijk is om kunstmatige middelen tot zich te nemen teneinde zich beter te voelen. Mensen leren nog nauwelijks hoe ze moeten

verbanden reeds aangetoond. In Groot-Brittannië vond men een verband met het dalende inkomen. Blijkbaar was het in essentie niet belangrijk dat de job wegviel, wel hoeveel geld er overbleef na het jobverlies. We moeten goed in overweging nemen dat jaarlijks 16.000 personen na een zelfmoordpoging in een ziekenhuis worden opgenomen. Uit Nederlands onderzoek blijkt dat je dit cijfer met drie moet vermenigvuldigen om te komen tot het reëel cijfer van mensen die er jaarlijks een einde aan willen maken, 50.000 dus.

De laatste deur

Wat denkt u van de hardnekkige mythe dat een recht op zelfmoord niet bestaat. Iemand die zichzelf wil vernietigen zal wel op de een of andere manier iets mankeren?

Luc Hamelinck : Binnen de hulpverlening bestaat er ter zake nog steeds discussie. Bestaat zoiets als een balanssuicide, waarbij iemand op de weegschaal legt wat de pro- en contra-argumenten zijn ? Ik denk aan de joden die voor de tweede wereldoorlog vanuit Duitsland wegvluchten naar België of Nederland, en hier bij de invasie van de Duitsers in grote getale zelfmoord pleegden. Ik vind dat daar veel begrip voor kan opgebracht worden. Denk aan het boek van Jeroen Brouwers "De laatste deur". Persoonlijk geloof ik inderdaad dat een balanssituatie mogelijk is, hoewel het zeldzamer is dan sommige mensen willen doen geloven. Ik denk aan de oudere, of aan degene die weet dat hij ongeneeslijk ziek is. Opdat het een goede beslissing zou zijn, moet iemand daar veel tijd voor nemen en er met verschillende mensen over praten.

Zo'n houding moet toch belangrijke consequenties hebben voor de manier waarop de hulpverlening wordt aanpakt ?

Luc Hamelinck : De discussie over het recht op zelfmoord vind ik persoonlijk nonsens. Je moet geval per geval gaan afwegen. Hoe vrij is die persoon om zelf een beslissing te nemen ? Iemand die zwaar psychotisch of depressief is, kan je niet zelf laten beslissen. Anderzijds is het

zo dat je niemand kan beletten effectief zelfmoord te plegen. Wat we proberen te doen is te komen tot een soort contract waarbij we praten over het waarom van zo'n daad. In dit gesprek proberen we daadwerkelijk contact te leggen met de persoon en trachten we hem op die manier gevoelig te maken voor het feit dat er toch wel degelijk mensen zijn die zich in zijn situatie kunnen inleven. Het feit dat er toch een reëel menselijk contact mogelijk is, kan voor sommige patiënten een teken van hoop betekenen.

Cry for help

Wanneer grijpt u naar een dwangelement om een zelfmoord te voorkomen?

Luc Hamelinck : Ik wil als algemeen principe naar voren brengen dat psychiatrie niet in staat is op welke manier dan ook iemand te beletten zelfmoord te plegen. De facto blijft de mogelijkheid bestaan en dus ook de vrijheid van de betrokkene. Ons uitgangspunt is bijgevolg de mensen au sérieux te nemen en hun achtergronden en motieven zo diep mogelijk te peilen. Het is juist als je iemand een zekere mate van vrijheid geeft dat die zich gerespecteerd voelt en dat de kans op zelfmoord verkleint. Ik denk dat het zeer gevaarlijk is een zelfmoordpatient te gaan opsluiten, te colloceren, omdat je dan hen juist belet te leven. Door de vrijheid te ontnemen, laat je voelen dat je de persoon totaal verwerpt. Aan de andere kant menen we wel terecht dwang te kunnen gebruiken als er zware medisch-psychiatrische redenen voorhanden zijn. Dat kan gaan van het gebruik van de isolatiekamer tot toediening van medicatie. Het moet in dat geval gaan om mensen die ofwel zwaar psychotisch ofwel zwaar depressief zijn.

Wat denkt u van de stelling dat iemand die echt dood wil, een gelukke poging zal ondernemen, terwijl de anderen in feite iets anders zochten?

Luc Hamelinck : Bij de meesten die een zelfmoordpoging ondernemen, is een mengeling van motieven aanwezig. Men wil dood gaan omdat men een beter leven wil, en men vindt het niet in het leven dat men thans leidt... Bij een aantal patiënten is het duidelijk dat men door zijn poging iets wou verkrijgen. Dat kan gaan van de partner die men niet wil verliezen, tot dingen die men wil afdwingen van een overheid als de gemeente... Het is fout dat de omgeving laiddunkend reageert op een dergelijke manier van aandacht vragen. Tenslotte gaat het in wezen om een "cry for help", die de persoon in kwestie op

geen enkele andere manier tot uiting kon brengen. Aan de andere kant pogen wij te verhinderen dat de geviseerde omgeving zich door deze daad gaat schuldig voelen. Wij inviteren deze mensen voor een gesprek met de suïcidepatiënt maar we zullen ze niet onder druk zetten. Tegelijk maken wij deze mensen immers duidelijk dat een zelfmoordpoging in wezen een agressieve daad is. Net als wij, hulpverleners, kan de omgeving niet beletten dat de persoon in kwestie tot zelfmoord overgaat.

Jullie zien hier op het crisiscentrum veel mensen als het ware ontwaken uit een zelfmoordpoging. Hoe reageert men na een mislukte zelfmoordpoging?

Luc Hamelinck : Je hebt een heel gamma van reacties. De ene is blij, verstaat niet hoe het is kunnen gebeuren. De andere zegt dat hij het de volgende keer goed gaat doen. De ene ontkent het gebeuren door te stellen dat hij alleen wat langer wou slapen. Het is inderdaad een reële mogelijkheid dat iemand slechts even de pijn niet wilde voelen... Ons centrum probeert

ZELFMOORDPREVENTIE :

BEL 101 !

toch mensen te motiveren om iets aan hun problemen te doen. Na een zelfmoordpoging komt het nogal eens voor dat de betrokkene de neiging heeft het gebeuren te vergeten omdat de omgeving plots veel positiever reageert. Hierop wordt trouwens ingespeeld door de omgeving, vooral als er een hoge maatschappelijke status aanwezig is. Familie wil dan vaak de betrokkene zo snel mogelijk uit de kliniek weghalen om de boeken toe te doen : er is niets gebeurd... Na verloop van tijd komen dan dezelfde problemen opnieuw boven. Aan de andere kant is er bij sommigen de intentie de volgende keer beter te doen. Nu ook zit er iemand in het centrum die van oordeel is dat de opgelopen kwetsuren bij de zelfmoordpoging zijn problemen alleen maar verergeren.

Als iemand in het centrum zelfmoord pleegt, hoe reageren de hulpverleners daarop? Worden jullie door de familie van de betrokkene niet beschuldigd van er een te losse hulpverlening op na te houden?

Luc Hamelinck : De laatste keer dat het hier gebeurde, zaten we allemaal met het gevoel dat het dicht bij een balanssuïcide stond. De man was wat ouder en had weloverwogen wat het leven hem nog te bieden had. Zelfs in dat geval overheerst bij ons natuurlijk ontgoocheling, kwaadheid... Het is zeker niet het gevoel dat de man in kwestie nu zijn vrijheid genomen heeft. Bij de familie leeft over het algemeen wel begrip voor onze situatie. Wij hebben het toch nog nooit meegemaakt dat iemand naar juridische wapens grijpt om ons aan te klagen.

Omgevingsfactoren

Sensationele publiciteit rond zelfmoord blijkt mensen aan te moedigen om er eveneens maar een einde aan te maken... Hebt u die indruk ook?

Luc Hamelinck : Een belangrijke risicofactor is inderdaad dat de betrokkene al eens iemand in zijn directe omgeving heeft weten zelfmoord plegen. Dat blijkt drempelverlagend te werken. Hoe kan je verklaren dat plots vier adolescenten in dezelfde omgeving zelfmoord plegen? Dit navolgingseffect is ooit in West-Duitsland aangetoond na het vertonen van een film waarin een adolescent zelfmoord pleegde. De normering in dat verband werkt op dezelfde manier als in een bepaalde subcultuur plots meer drugs of slaapmiddelen gebruikt worden.

Bestaat er een type-zelfmoordenaar?

Luc Hamelinck : De zelfmoordenaar bestaat niet. Wat ik echter veel ontmoet zijn mensen die in hun jeugd geen gevoel van eigenwaarde hebben kunnen ontwikkelen. Het zijn mensen afkomstig uit gezinnen waar ze vroeger vertrappt, vernederd werden. Ze werden het slachtoffer van incest, van slaan.

Luc Vanheerentals

(1) Suïcide bij jongeren / Guido Moens et al., in: Tijdschrift voor Sociale Gezondheidszorg, 66, 1988, p. 239-244.

Verdwijnd ambacht

De laatste gondels van Venetië

Niet zolang geleden zond Nederland 3 een programma uit over Venetië en haar laatste drie gondelbouwers. Ze zijn al een stuk in de zeventig en na hen gaan de oude werkplaatsen finaal dicht. De jongeren zijn niet geïnteresseerd in het vak en het is zeer de vraag of ze binnen de structuren van een schoolopleiding zo'n vak nog wel zouden kunnen aanleren. Maar vooralceer dieper op het vraagstuk in te gaan is het niet zonder belang erop te wijzen dat zich hier een probleem voordoet, dat symptomatisch is voor een maatschappij, die zo snel mogelijk het verleden achter zich wil laten. Op het eerste gezicht is de situatie van de gondelbouwers, die nauwelijks de actualiteit haalt, geen echt wereldschokkend nieuws. Een Venetië zonder zijn karakteristieke bootjes is misschien een vreemd idee om aan te wennen, maar gijzelingen, watersnood en slachtpartijen krijgen absolute voorrang in de media. Voor een deel niet onterecht, uiteraard. Toch moet hier aan toegevoegd dat Venetië permanent platgelopen wordt door horden journalisten, kunstcritici, filmverslaggevers en cameraploegen. De Dogenstad trekt bij voorkeur artistiek-gerichte medialui aan die voor dit soort problemen wel gevoelig zouden moeten zijn. Blijkbaar bestaan er tussen de Biënnale-/ Filmfestivalbezoekers en gewone ronddobberende toeristen onoverbrugbare kanalen.

Vipera

Wat echter moeilijk kan worden ontkend is dat de onweerstaanbaarheid van de Serenissima -in elk geval voor de toeristen- voor een groot deel te danken is aan het ranke bootje dat we nu de gondel noemen maar reeds in de 4de of 5de eeuw als de vipera het natte straatbeeld bepaalde. In de 2de helft van de 15de eeuw zien we op de schilderijen van Vittore Carpaccio de gondel reeds in haar huidige vorm. De metalen ornamenten, met de zeer typische verzilverde ferro aan de voorsterven, die als tegengewicht dient voor de

In Venetië wonen en werken nog slechts drie gondelbouwers. Na hen is dit eeuwenoude ambacht gedoemd om te verdwijnen. Kan een post-industrieel tijdvak overleven zonder ambacht?

DE GONDELS VERDWIJNEN!

gondelier op het achterdek, dateren van de 18de eeuw. De ferro heeft ook een symbolische betekenis en verwijst naar de officiële hoofdtooi van de Doge. Ooit telde Venetië een gondelvloot van meer dan duizend boten, in alle denkbaar kolo-riet. Maar na een pestepidemie moesten de gondels allemaal in het zwart gelakt worden. Naar schatting zijn er nu nog zo'n 400 bootjes. Slechts 3 oude mannen zorgen voor de nodige herstellingen. Met hen verdwijnt ook de gondel, in zijn huidige vorm in elk geval. Wat Frederick Franck in "De Droomzolder" schrijft, zou wel snel eens definitief verleden tijd kunnen zijn: "Voor de toeristische eendagsvlieg bestaat de Venetië-ervaring uit twee foto's. Op één ervan staat de bedgenoot breed glimlachend en beladen met vieze duiven op de Piazza, op de andere ligt de beminde nog steeds glimlachend, nu romantisch, achterovergeleund in een gondel."

Romantiek wordt echter nogal snel geassocieerd met een gebrek aan authenticiteit. Dit is geenszins het geval met de Venetiaanse gondels. Bij de bouw van de gondels worden technieken toegepast die van vader op kind geleerd werden. Het doet enigszins anachronistisch aan de vaklieden met brandend stro op het hout

van de toekomstige romp te zien slaan, alsof ze een ritueel beoefenen. Maar, zo zeggen ze, er is geen betere manier om het hout te manipuleren. Het is niet zo uitzonderlijk dat echte vakmensen opteren voor manuele bewerkingen in plaats van machinale, wanneer blijkt dat ze daarmee betere resultaten bekomen. Op zich doet dit geen afbreuk aan de machine, maar het feit dat de oude technieken, vaardigheden en ambachten door de oprukkende vooruitgang worden bedreigd, kan bezwaarlijk als een positieve evolutie toegejuicht worden.

Conservatie

De teloorgang van de Venetiaanse gondelwerven moeten we zien in het perspectief van steeds grotere terreinwinst van niet-manuele arbeid op manuele arbeid. Een proces dat reeds lang aan de gang is en de traditionele technieken en ambachten meer en meer marginaliseert. Het minste dat moet worden bepleit, is een pluralisme van oude en moderne technieken naast elkaar. Alleen de conservatie van beproefde technieken, technologieën en vaardigheden kan voor onze cultuur verrijkend zijn. Een zaak dus voor zowel kunstminnenden als voor de hele werkende gemeenschap. Verder is het absoluut noodzakelijk dat de gemeenschap en vooral de linkerzijde zich herbezint over de rol en de functie van de arbeid in het economisch proces. Als links zich dat niet snel realiseert, moet zij zich neerleggen bij de (onvermijdelijke?) evolutie dat die sectoren van de economie, waar handenarbeid een essentiële rol speelt, voor goed dreigen te verdwijnen. Onherroepelijk. Onze erfgenamen zullen ons dit niet in dank afnemen. De kunstmedia die nauwelijks of geen aandacht besteden aan de situatie van ambachten en kunstambachten dragen hier een enorme verantwoordelijkheid. Maar dat de kritiek zich niet meer om de kunst bekommert, is een ander (oud) zeer.

Jean Ranson

Het "Institut Jules Destrée" viert dit jaar zijn 50-jarig bestaan. Het heeft in twee woorden tot doel om de Walen vertrouwd te maken met hun eigen verleden om zo de Waalse toekomst op te bouwen. We vroegen aan José Fontaine ons beter in te lichten over dit Instituut. Maar wij dienen U misschien vooraf in te lichten over wie José Fontaine is. Hij leidt de redactie van het Waalse tijdschrift "Toudi", werkt mee aan het Vlaamse maandblad "Kultuurleven" en schrijft af en toe columns in "Knack".

Tot voor kort bestond de voornaamste activiteit van het "Institut Jules Destrée" uit de regelmatige uitgave van boeken. We sommen de voornaamste sinds 1980 op:

- "Wallonie terre romane". Félix Rousseau verklaart daarin de Latijnse oorsprong van Wallonië, het ontstaan van de taalgrens en de Waalse bindingen met Frankrijk.

- "Historiographie et politique" door Hervé Hasquin. Een analyse van de verschillende manieren waarop handboeken, pers en scholen de Belgische geschiedenis sinds 1830 behandelen.

- "Mouvements wallons de résistance" van Marie-France Gihouse. Een van de weinige, zonet de enige historische bijdrage over de strijd voor het federalisme tijdens het verzet. Het belang hiervan is volledig vergeten. Zonder die brok geschiedenis is het nochtans onmogelijk

BRIEF UIT WALLONIE

L'Institut Jules Destrée

te begrijpen hoe het ten tijde van de Koningskwesie in Wallonië bijna tot een opstand kwam.

- "Combat syndical et conscience wallonne". In dit boek verzamelt Robert Moreau, oud-medewerker van André Renard, waalse syndicale archieven, verslagen van vakbondsvergaderingen op het hoogste vlak. Dit materiaal laat toe het samengaan te begrijpen van de arbeidersbeweging en de Waalse beweging gedurende de jaren '50 en later tijdens de grote staking van '60-'61.

- "La Wallonie, un passé pour un avenir". De politieke geschriften van de grote historicus Léopold Géricot.

- "Les catholiques et la question wallonne". Naast het boek van Moreau is deze bloemlezing uit het werk van kanunnik Jacques Leclercq een van de belangrijkste uitgaven van het "Institut Jules Destrée". Leclercq had een enorme invloed op de jonge christelijke intellectuelen. Sommige van zijn teksten zijn geenszins verouderd (zoals "Le secret de Bruxelles" uit 1945). Doorheen deze

geschriften begrijpt men de bijzondere plaats van de katholieken in Wallonië. Leclercq roept hen op om de strijd voor het federalisme in progressieve zin te vervoegen. Het boek bevat zelfs een tekst in het Nederlands die onvertaald werd opgenomen. Maar het "Institut Jules Destrée" heeft ook andere activiteiten. Voor het onderwijzend personeel geeft het pedagogische dossiers uit. In samenwerking met de Waalse universiteiten richtte het in Namen een centrum voor de geschiedenis van Wallonië en van de Waalse beweging op. In 1987 organiseerde het te Charleroi een belangrijk colloquium rond het thema "De toekomst van Wallonië". Het groepeerde meer dan 200 bijdragen over culturele, sociale, politieke, educatieve, economische, ecologische en immigratieproblemen. Ook de Europese expert Ricardo Petrella nam deel aan de werkzaamheden. Een permanent comité van dat congres bereidt op dit ogenblik een nieuwe bijeenkomst voor in oktober 1989 te Luik. Op de agenda staan een educatief project voor Wallonië, de regionalisering van de cultuur, de synergie tussen privéfirma's en de overheid. In '87 namen 400 vertegenwoordigers van de meest uiteenlopende sectoren deel aan deze Waalse "senaat". Het was interessant, boeiend zelfs. Maar misschien minder onafhankelijk van de politieke macht dan men het zou wensen.

José Fontaine

Brigitte Meuwissen

Ooghoogte, 1988.

De klassieke spiraal van het wetenschappelijk denken, van observatie naar hypothese naar experiment en terug naar hypothese, is een abstracte formulering. Ze staat buiten de maatschappij. Soms leidt observatie tot een hypothese die in de gegeven sociale context rechtstreeks naar de brandstapel leidt, of tot ons modern equivalent, namelijk spot en ostracisme. Soms is de hypothese te weinig onderbouwd om de strijd met andere, gevestigde waarden aan te kunnen. Erasmus Darwin kon geen stevig gefundeerde evolutietheorie uiteenzetten maar hij vond zijn ideeën daarover wel belangrijk genoeg om ze in een andere, meer gevoelsmatige en minder strenge vorm neer te pennen. De verspreiding van dergelijke ideeën zou het later wel mogelijk maken voor Charles Darwin (en zijn medestanders) om de strijd met de gevestigde waarden aan te gaan.

Het nieuwe boek van Heathcote Williams over walvissen is geschoeid op Erasmus Darwins leest. Het boek omvat drie elementen :

- een episch gedicht over walvissen (alle soorten, met inbegrip van de dolfijnen) en hun uitroeiing door mensen;
- heel veel foto's en oudere litho's;
- een "plakboek" (60 bladzijden) van citaten uit wetenschappelijke teksten, reisverhalen, klassieke werken, reclame en zo verder, die het gedicht ondersteunen.

Gedicht ?

Het gedicht heeft literair gezien een zeer losse vorm ; men zou het "veredelde proza" kunnen noemen. Inhoudelijk is het echter zeer sterk, niet in het minst omwille van zijn strenge wetenschappelijke aanpak :

"Van twee hersenhouten in hun meloen-vormig hoofd,
Zenden zij twee geluidsignalen uit, alsof ze in stereo praten,

"Het enige wat we met zekerheid over walvissen weten, is dat we er niets van weten"

Charles Darwins grootvader, Erasmus, schreef een lang episch gedicht over de classificatie van planten en dieren. Dat gedicht zette de eerste, onzekere stappen in de richting van een evolutietheorie, die pas vijftig jaar later door zijn kleinzoon zou worden gestaafd. Een anekdote van de wetenschappelijke geschiedenis die aan belang wint nu Heathcote Williams een episch gedicht over walvissen heeft geschreven.

En ze tegelijk twee verschillende kanten uitsturen :

Eén voorwaarts, één naar achter, één boven, één van onder ...

Ze verlengen de geluidsgolven, verkorten ze, verhogen ze,

Tot hun akoestische centrale de vereiste informatie ontvangt."

Deze wetenschappelijke aanpak -een up-to-date voorstelling van de relevante aspecten van neurologie, akoestiek, cybernetica, aardrijkskunde, ecologie, zoölogie en fysica- wordt in het eerste deel van het gedicht toegepast op de walvisachtigen. In het tweede deel wordt er een even wetenschappelijke voorstelling gegeven van de walvisjacht en de economische onderbouw daarvan. Het spreekt vanzelf dat het naast mekaar plaatsen van

deze twee objectieve beschrijvingen niet bepaald vleidend is voor de mens.

Het illustratiemateriaal hoort meestal bij het gedicht en onderstreept het contrast in de tekst tussen de majestueuze dieren in het water en de mensen die ze als een soort grondstof voor cosmetica beschouwen. Mocht men per slot van rekening twijfelen aan de juistheid van de gegevens in het gedicht, deze worden zeer deskundig gestaafd door de citaten in het plakboek.

Hypothese ?

Als er één wetenschappelijke hypothese uit dit boek te voorschijn komt, is ze dat deze zoogdieren een ongelooflijke rijkdom vertegenwoordigen voor de menselijke kennis. Er zijn op dit moment aanwijzingen genoeg om te denken dat de walvisachtigen een vorm van intelligentie bezitten die het onderzoeken waard is, dat ze met mekaar communiceren op een geraffineerde manier en dat ze een belangrijke plaats innemen in de ecologie van de planeet. Drie krachtige redenen om ze niet uit te roeien.

Tegelijkertijd worden ze effectief uitgeroeid, door middel van de "wetenschappelijke" walvisvangst, door landen die het walvisverdrag niet ondertekenden, door ze in dolfinaria te laten sterven, door ze met duizenden mee te sleuren in de tonijnvangst (hoeveel zoogdier zit er in een blikje vis ?).

Heathcote Williams kan niet "bewijzen" dat we dit niet mogen doen. In die zin is zijn boek niet wetenschappelijk. Het probleem is dat als we op het bewijs moeten wachten, het waarschijnlijk te laat zal zijn voor de walvissen en misschien voor de planeet.

Frank Winter

Whale Nation/Heathcote Williams.- Londen: Jonathan Cape.- £8.95 (540 F). Waarschijnlijk komt er een Nederlandse vertaling. Hopelijk een goede.

Zuid-Afrika Wetenschap voor Democratie

De jongste vijf jaar hebben we een reeks pogingen gezien om opnieuw een bewuste sociale dimensie aan wetenschap te geven. De aanleiding is meestal een wetenschappelijk debat met sociale implicaties (sociobiologie, kernenergie) of de sociale positie van de wetenschap zelf (kernwapens, "Star Wars", bezuinigingen). Zo ook in Zuid-Afrika, waar vorig jaar een relatief kleine organisatie

"Wetenschap voor Democratie" werd opgericht. En dit naar aanleiding van een wijziging in het toekenningsstelsel van researchfondsen waarbij voorrang werd verleend aan een aantal "superlabo's" (centres of excellence -zie ook Toestan-

den nr. 1). "Wetenschap voor Democratie" ijvert voor meer open toegang tot de onderzoeksfondsen en voor meer interdisciplinair onderzoek. De organisatie erkent ook de betrokkenheid van de wetenschap in de huidige sociale en politieke toestand in Zuid-Afrika en bijgevolg de noodzaak om sociaal relevante en toegankelijke wetenschap te bevorderen.
(fw)

DEBAT

Verenigingen met problemen

Leden of klanten?

Dany Naeyaert, vorseer aan de KULeuven, toonde aan dat de grote neergang van het Vlaamse verenigingsleven samenvalt met het begin van de jaren '80. Op dat ogenblik is de achteruitgang van de socio-culturele verenigingen drastisch: van 34% naar 18% participatie. Vooral jongeren onder de 30 jaar en de werkende bevolking ontbreken in de ledenlijsten. Wat men de privatisering en de individualisering van de jaren '80 is gaan noemen, blijkt elke organisatie aan den lijve te ondervinden. Daardoor dringt zich de vraag op naar de toekomst van organisaties.

Er is een andere kant aan de medaille. Het ledenverlies en het gevoerde subsidiebeleid hebben samen een professionalisering van het verenigingsleven in de hand gewerkt. De deskundigheid die van de vrijgestelden van de verenigingen wordt geëist - zowel door de overheid, als door de sociaal-culturele werker zelf, die zich zo een stuk van de arbeidsmarkt wilde voorbehouden - heeft geleid tot een versterking van het "apparaat". Het vrijwilligerswerk liep achteruit. In het begin van de jaren '80 was nog slechts 6% van de bevolking als vrijwilliger actief.

Participatiecrisis

Alle verhoudingen in acht genomen lijkt de ontwikkeling in het verenigingsleven sterk op de evolutie (en discussie) in de arbeidersbeweging in het begin van deze eeuw. Hoe kan men verhinderen dat de deskundigheid van de dienstverlening onttaardt in een machtsinstrument?

Wie veronderstelt dat een beter en professioneler aanbod meer klanten trekt, heeft het mis. De consumptie van cultuur is sinds het begin van de jaren '80 drastisch teruggelopen. Tussen '80 en '83 daalde het toneelbezoek (minstens eenmaal per jaar deelnemen) van 36% naar 22%, het museum- en tentoonstellingbezoek van

Het gaat niet goed met het verenigingsleven in Vlaanderen. In 1963 was 70% van de Vlamingen lid van minstens één vereniging. Twintig jaar later nog slechts 43%.

HOEZO GEEN VERENIGINGSLEVEN IN VLAANDEREN?

47% naar 32%, het bioscoopbezoek van 50 naar 32%. Op alle vlakken is er duidelijk een participatiecrisis.

Die ontwikkeling vroeg om bezinning: hoe moet een culturele programmatie eruit zien, vooral als men actieve deelnemers beoogt? Is het aanbod van hoogstaande en professionele produkten voor kritische consumenten strijdig met het uitbouwen van een actieve ledenvereniging?

Ook sociale en politieke organisaties kunnen deze discussie voeren. Over de zogenaamde "crisis van het militantisme" is er in de teloorgang van de 68-beweging veel te doen geweest. In de vakbeweging is er het debat tussen het "diensten-" en "strijd-syndicalisme". In de politieke wereld staat het "cliëntelisme" tegenover de "ideologie".

In de grote politieke en sociale organisaties is de discussie echter geblokkeerd. Het professionele apparaat handelt op zo'n manier uit eigenbelang dat actieve leden slechts als hulpje voor het apparaat kunnen worden bedacht en de werking in

het teken staat van dienstverlening en klantenbinding. In de sociaal-culturele sector is het gesprek meer open en interessanter omdat daar nog gezocht wordt naar emancipatorische werking en assertiviteitstraining.

Christelijke zuil

De discussie speelt zich af in verschillende kringen. Laten we bijvoorbeeld even kijken naar de gedachtenwisseling binnen de christelijke zuil. Dat is makkelijk omdat die discussie een neerslag heeft in een aantal hoogst merkwaardige artikelen in "Vorming Vlaanderen", het vaktijdschrift voor de volwasseneneducatie (1). Aanleiding tot het debat zijn de stellingen van UIA-hoogleraar Jan Lauwers. Hij is specialist in het welzijns- en cultuurbeleid en was voorheen ideeën-leverancier bij Rika De Backer.

Jan Lauwers vertrekt van een duidelijk omschreven cultuurbegrip: "Cultuur is de manier waarop we met dingen, met anderen en met onszelf omgaan. Het is de 'kunst-matige' manier waarop we orde scheppen in ons leven, dat leven trachten te herschikken en te sturen. Cultuur gaat niet over het wat, maar over het hoe." Eigen aan deze omgang met symbolen, is het belang van de "afstand" die ons meer of minder toelaat de situaties te beheersen." Meer distantie en minder conformisme leiden tot grotere individuele en sociale waardigheid". Het vermogen zich op distantie te houden, is met andere woorden een kwaliteitskenmerk van cultuur.

Nu is dat in die analyse ook een maat voor de ongelijkheid in de samenleving. Onderzoeken over taalgebruik, over de band tussen conformisme en sociale klasse, over de verdeling van smaken en levensstijlen tonen dat aan. Die culturele ongelijkheid is echter niet met een herverdelingsbeleid tegen te werken. Culturele

vorming vergt een actieve participatie. Ongelijkheid is dus niet in de eerste plaats een kansenongelijkheid, maar een ongelijkheid van culturele leefwerelden, van tradities en bekendheid met tradities. Deelname aan culturele evenementen hangt in de eerste plaats af van het "culturele kapitaal" dat iemand in zijn opvoeding heeft meegekregen.

Lauwers' beleidsconclusie is duidelijk: "Een cultuurbeleid dat er op gericht is meer mensen aan kwalitatief betere cultuurvormen te laten deelnemen, kan zich dus niet terugtrekken op het domein van de cultuurproducten alleen. Het kan niet alleen een cultureel voorzieningenbeleid zijn. Het moet noodgedwongen ook een volkswontwikkelingsbeleid voeren."

En daarin spelen verenigingen natuurlijk een sleutelrol. Volgens Lauwers zorgde het overheidsbeleid ervoor dat de bewegingsgedachte hier werd vervangen door een voorzieningsgedachte, met de leden als klanten. En hier zit precies het spanningsveld, want cultuur laat zich niet vertalen in termen van aanbod en behoeften.

Marktmatige mobilisatie

Willen de verenigingen de uitdaging aangaan, dan zullen ze zich moeten aanpassen aan de veranderingen. "Via het lidmaatschap wordt in verenigingen een nogal diepgaande en permanente identificatie nagestreefd. In de instellingen wordt vooral marktmatig gemobiliseerd en blijven de netwerken waarin mensen leven onbevraagd." Lauwers wil de tegenstelling te boven komen in een nieuw verenigingsleven, waarin voorzieningen en communicatiebegeleiding samen verlopen. De organisatie moet steunen op de netwerken waarin mensen leven. Ze moet ervoor zorgen dat het individu zinvol en actief kan meespelen in de circuits waarin cultuur geproduceerd en beleefd wordt. Een ander subsidiebeleid zou de impuls moeten geven tot veranderingen in de volkswontwikkeling.

Deze analyse beantwoordt aan de levensstijl van een bepaalde laag van de bevolking. Daarin is de individualisering ver gevorderd en steunt ze op relatief hoog "cultureel kapitaal" en voldoende "distantievermogen" om zelfstandig en kritisch om te gaan met het aanbod. Maar deze vaardigheden worden doorgaans slechts aangewend voor de eigen ontvoogding en voor de functionering in

kleine netwerken. Deze autonomie geeft met andere woorden niet langer aanleiding tot globaal maatschappelijke projecten. Lauwers legt zich daarbij neer: "In onze samenleving is er echter meer nood aan een zinvolle omgang met uiteenlopende symbolen dan een samenhang in het aanbod." Natuurlijk laat je daarbij alleen de "onzichtbare hand" aan het roer van de maatschappelijke ontwikkelingen.

Centravoc

Het is daarom niet verwonderlijk dat het weerwerk kwam van Jules Albrechts, de secretaris van het Centrum voor Arbeidersvorming en Cultuurbeleid.

EEN VERENIGING
ZONDER PROBLEMEN:
DE R.V.A.!

dersvorming en Cultuurbeleid. Centravoc is de koepel van de christelijke arbeidersbeweging. Albrechts stelt de vraag naar de strategie: "Waarheen moeten de veranderingsprocessen in de volkswontwikkeling leiden?" Gezien Lauwers het accent legt op cultuur als vorm en de invulling overlaat aan de individuele- en netwerk-inhouden, dient deze vraag voor hem niet gesteld. Maar, zo zegt Albrechts, cultuur gaat niet alleen over vormen en beelden, "cultuur is het geheel van waarden die mensen waardevol genoeg vinden om vorm, gestalte te geven, om te realiseren."

Niet alleen het hoe, maar het wat is belangrijk. En dan is de kansenongelijkheid niet alleen een zaak van "cultureel kapitaal" maar heeft ze "wel volledig te maken met de plaats die men inneemt op de maatschappelijke ladder." Het gaat erom dat de sociale structuur van de maatschappij de onderste lagen verhindert mee vorm te geven aan de problemen waarmee ze geconfronteerd zijn, mee te participeren aan de uitbouw van de samenleving." Volkswontwikkelingswerk is ook vormingswerk over algemeen menselijke problemen, over moraal en ethiek, over de vragen van het leven, zoals dood, lijden en

geboorte, over maatschappelijke problemen, zoals de werkloosheid, alfabetisering, leefmilieu en vredesproblematiek, sociale zekerheid, de veramerikanisering van de media, enz., enz.", zegt Jules Albrechts.

De discussie is duidelijk geopend. De ironie wil dat in een volgende bijdrage Jo Celis, de man van het Centrum voor Sociaal-Kultureel Werk (de koepel van de Boerenbond, Middenstand, Davidsfonds, alles wat niet-arbeidersbeweging is) op een genuanceerde manier beide standpunten wil verzoenen. Hij legt de nadruk op de banden tussen vorm of stijl en inhoud of waarden.

Keuzeprobleem

Hoe dan ook, in de praktische sturing van verenigingen, blijft het veelal wel een echt keuzeprobleem. Aan de andere kant van het ideologisch spectrum zit men met dezelfde discussie. Zo bereidt het Masereelfonds een congres voor waarop precies dezelfde problematiek aan bod komt. Ook het Masereelfonds had in de jaren '80 moeite actieve ledenafdelingen in stand te houden, terwijl het aanbod professioneel uitgewerkte cultuur wel succes kende. Deze verschuiving verliep parallel met een ogenschijnlijk sterke achteruitgang van de interesse voor politiserende vorming ten voordele van meer artistieke cultuuractiviteiten. Zeker voor een organisatie als het Masereelfonds (maar dat zou evenzeer zo zijn voor de andere fondsen) leiden dergelijke veranderingen tot een profiel-discussie. In zo'n debat staan niet alleen opvattingen tegenover elkaar. De scheidingslijn loopt evenzeer tussen de vrijgestelden die meer aandacht, tijd en middelen willen voor een professionele uitwerking van een eigen aanbod (en de emanciperende rol van het fonds in die activiteiten zien) en de nog actieve leden die meer steun zoeken voor een moeilijk geworden ideologische werking, die hoedanook het cement blijft van een ledenorganisatie.

Het is een uiterst interessante discussie, vooral omdat duidelijk is dat nog niemand het laatste woord heeft.

Eric Corijn.

(1) Zie Vorming Vlaanderen, jaargang 3 nrs. 4 en 6 en jaargang 4 nr. 1. Te verkrijgen bij het VCVO, Visverkopersstraat 13, bus 2 te 1000 Brussel.

Wie heeft schrik van de Franse revolutie ?

In Brussel verschijnt een tweewekelijks franstalig blad dat zich bezighoudt met de relatie tussen justitie en maatschappij. Vorige maand bracht "Le Journal des procès" een speciaal nummer uit onder de titel "Die medeburgers die we immigranten noemen". In bewust nummer viel ons oog op onderstaande tekst van Vincent de Coorebyter, een aspirant bij het "Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek". Philippe Toussaint, de hoofdredacteur van "Le Journal des procès", en de auteur gaven ons de toelating dit artikel te vertalen. De tussentitels zijn van de redactie.

Net voor de gemeenteraadsverkiezingen staan kranten en periodieken bol van de "immigratie-problemen". Ze behandelen de sociale en politieke rechten, gemeentelijk kiesrecht, naturalisatie, cultuur en religie in hun verhouding tot het staatsburgerschap. Bij nader inzien lijkt het een slecht idee om al die artikels daaraan te wijden. In het vooruitzicht van de gemeenteraadsverkiezingen moest daarover niet gediscussieerd worden. Het ware beter geweest te wachten tot juli 1989, tot de 200ste verjaardag van de Franse revolutie en het dan te hebben, niet over stemrecht en recht op verkiesbaarheid voor de gemeenteraden, maar over stemrecht en recht op verkiesbaarheid bij de parlementsverkiezingen.

Onwettig, verdacht, abnormaal
Op 24 december 1789 veroveren de Franse protestanten hun politieke rechten, worden zij volwaardige "citoyens". Ondermeer Talleyrand en Mirabeau maken van de gelegenheid gebruik om het probleem van de Joodse minderheden te stellen. Ook de Joden zijn uitgesloten, om redenen die we vandaag "cultureel" zouden noemen. 28 januari 1790: de Joden uit het zuiden verkrijgen het volwaardig burgerschap; die uit het oosten -schuldeisers van de boeren en slachtoffer van lokaal antisemitisme- moeten nog wachten tot december 1791 vooraleer zij dezelfde rechten toegekend krijgen als alle andere Fransen. Niet zonder moeite -de data bewijzen het- triomferen de politieke principes van de Franse revolutie: die van de Verklaring van de Rechten van de Mens en de Burger, uitgevaardigd op 26 augustus 1789. Principes die aan de basis liggen van heel de westerse democratische traditie - onze traditie. Die traditie steunt op een postulaat, zo voor de hand liggend dat de revolutionairen van '89 het niet nodig geacht hebben het uitdrukkelijk te formuleren: alle macht is van nature onwettig, ver-

dacht, abnormaal. Want de mensen, preciseert het eerste artikel van de Verklaring, worden vrij en gelijk geboren en blijven dat ook. Vrij, dat wil zeggen, natuurlijk zelfstandig, meester over hun eigen lot, dat niemand bij machte is een ander tot iets te verplichten (daar alle mensen gelijk zijn), zonder dat iemand, wie hij ook is, het natuurlijke recht heeft andere te bevelen. Indien de instelling van een politieke macht noodzakelijk blijkt, dan kan die macht in die omstandigheden slechts gewettigd zijn indien ze uitgeoefend wordt door hen die ze ondergaan, of ze die macht nu zelf uitoefenen of via hun vertegenwoordigers. Ik hoef me aan geen enkele autoriteit te onderwerpen, behalve als ik, in laatste instantie, aan mezelf gehoorzaam. En dit zonder enig onderscheid van ras, klasse, religie of opinie: de rechten van de mens en de burger gelden, in principe voor elke burger, in zoverre het precies gaat om een van nature uit vrije mens, gelijk aan de anderen. Merken we terloops op dat dit dezelfde basis is waarop sommigen zich steunen om gelijke rechten te eisen voor de Franstaligen in de Voerstreek en de Brusselse randgemeenten: tot welke cultuur of gemeenschap zij ook behoren, tesamen zullen zij de macht moeten uitoefenen die ze ook ondergaan. Dat gold twee eeuwen geleden ook voor de Franse Protestanten en Joden.

Twee eeuwen te laat

Alle macht dient op gelijke wijze gedragen door het geheel van de burgers die eraan gehoorzamen. Men kan dus makkelijk onderkennen wie het recht heeft om de macht uit te oefenen, te stemmen en zich verkiesbaar te stellen op gelijk welk niveau. Men hoeft slechts na te gaan wie onderworpen is aan die verschillende autoriteiten. Die klus is vlug geklaard en wij weten dat de volledige gehoorzaamheid aan de wetten onafhankelijk is van religieuze, culturele of nationale cri-

teria. Niemand zal ook maar even Japanse toeristen of Amerikaanse zakenlui, die voor enkele dagen Brusselse hotels bevolken, verwarren met diegenen die volledig aan de Belgische wetten onderworpen zijn. Toeristen en gasten op doorreis betalen noch belastingen, noch sociale bijdragen in België. Zij hebben niets te maken met onze wetten op de schoolplicht tot 18 jaar of met onze rechten en plichten onder huwelijkspartners. Al diegenen die in België verblijven, zijn daarentegen wel aan deze wetten onderworpen, of het nu om Belgen of buitenlanders gaat, katholieken, moslims of vrijdenkers. Volgens de goede democratische logica zouden allen bijgevolg het recht moeten hebben om de gezamenlijk uitgeoefende macht te ondergaan. De Brusselaars afkomstig uit de Maghreb-landen zouden vandaag, als Belgische burgers, volledig gelijk hebben indien zij, zoals de Joden uit de Elzas in 1791, het onvoorwaardelijk kiesrecht en recht op verkiesbaarheid bij de Belgische verkiezingen -van gemeenteraadsverkiezingen tot die voor het parlement- zouden opeisen. Het huidige debat dat zich tot de gemeenteraadsverkiezingen beperkt, dat een onderscheid maakt tussen goede en slechte immigranten en dat alleen de voorwaardelijke toekenning (na naturalisatie bijvoorbeeld) overweegt, kijkt niet verder dan zijn neus lang is en loopt twee eeuwen achter op de geschiedenis. Waarom hebben wij zo'n schrik van de Franse revolutie ?

Vrouwen en Joden

Sibony zag het goed: "een groep is een geheel van mensen die beslist hebben te zwijgen over een zelfde zaak, vooral als ze niet weten de welke". En in onderhavig geval zijn er blijkbaar goede redenen om de kwestie in de doofpot te stoppen. De schijnbaar meest voor de hand liggende bezwaren duiken op, zo gauw iemand het deksel van die pot wil lichten. Ik zal me

beperven tot de geschiedenis om te herinneren uit welke tradities die bezwaren voortkomen, meestal zonder het medeweten van diegenen die ze ter goeder trouw voor hun rekening nemen. Als een aantal onder hen al van de wijs zouden geraken door deze herinnering, dan heb ik alvast mijn tijd niet verloren. Het geheel van die bezwaren valt uiteen in twee groepen. Bij de eerste groep gaat het om opwerpen in naam van het "realisme", de feiten, het concrete, waartegen de grote, edelmoedige en ware principes opbotsen. De lijst is lang : er zijn immigranten en immigranten; we dienen stapsgewijs te werk te gaan; we moeten wachten tot ze politiek geschoold zijn; hun godsdienst en hun etnische oorsprong verhinderen hen zich in ons democratisch systeem in te schakelen; we mogen de publieke opinie niet schokken door het spel van extreem rechts te spelen, enz. Dezelfde opwerpen die in andere tijden gebruikt werden om zich te verzetten tegen het stemrecht en het recht op verkiesbaarheid van Joden en vrouwen. Het edict over de ontvoogding van de Pruisische Joden uit 1812 opende voor hen de deuren naar administratieve functies en

taken in het hoger onderwijs, maar verhinderde hen nog steeds onderwijzer te worden (de ziel van het kind !) politieke functies, andere dan gemeentelijke op te nemen. De onderontwikkelde van de vrouwen, hun gebrek aan logische geest en, voor sommigen, hun voor de hand liggende neiging om zich aan de richtlijnen van de kerk te onderwerpen, werden lange tijd als argumenten naar voor geschoven door de verdedigers van een exclusief mannelijk kiesstelsel en mannelijke macht. Wat de behoedzame aanpak van de publieke opinie betreft, alsook de weigering om het bedje van extreem rechts te spreiden, daarvoor hoeven we alleen maar de Franse politieke klasse te bekijken. Die probeert dat sinds enkele jaren : we weten ondertussen met welke schijnheiligheid en met welk succes.

Aristocratisch

De tweede groep bezwaren doet beroep op juridische argumenten en principes. Voornamelijk drie : de Belgische onafhankelijkheid (Marokkaanse volksvertegenwoordigers ? Een Turkse Eerste Minister ?), de gelijkheid (dat ze zoals de Belgen eerst aanvaardden hun legerdienst

te doen) en de vaderlandsliefde (dat ze hun afhankelijkheid aan dit land eerst bewijzen door zich te laten naturaliseren). Het principe van de nationale onafhankelijkheid is zo oud als de geschiedenis. Het gaat hier om de traditionele mengeling van angst voor de vreemdeling (die ons toch niets goeds toewenst) en het recht op de grond, het recht van de eerste bezetter. We weten tot wat dit geleid heeft en het argument klinkt vreemd in deze periode van Europese opbouw. De twee andere bezwaren vooronderstellen dat aan het recht om tesamen de macht uit te oefenen, een betaling vooraf gaat, dat men het moet verdienen. Of minstens, dat sommigen het moeten verdienen, terwijl anderen het door geboorte verworven hebben. Inderdaad, een oud aristocratisch principe. Hier komt het hele "Ancien Régime" opnieuw boven water, een regime dat het volk politieke ondergeschiktheid oplegde in naam van een kasteverskil, een verschil van orde. Vandaag gaat het om de kleur van je identiteitskaart, maar de reflex is dezelfde. Het zal dus nog wat inspanningen kosten vooraleer we goede republikeinen zijn.

Vincent de Coorebyter

advertentie

ALLES MOET WEG !

op dinsdag 11 oktober a.s. om 20u in
boekhandel
de groene waterman
wolstraat 7
2000 Antwerpen

Tom
Lanoye
presenteert
zijn eerste roman
"Alles moet weg"

Nadien signeert de
auteur-performer zijn werk.
Vrije Toegang

Wenst U ook op de hoogte te blijven van andere
boekenactiviteiten ? Bel ons op : 03/232 93 94.
We zenden U Komma's en Punten :
ons tijdschrift vol boekennieuws
en een drukke kalender.

advertentie

Vanaf 11 oktober
verschijnt voor het eerst in Vlaanderen

La Ligna

(opiniemaandblad)

Met deze maand o.a. :

- Onderwijs: Prof. Dr. Sciarone over het afschaffen van het taalonderwijs.
- Gezondheidszorg: Aids en de mythe rond de Vlaamse monogamie.
- Emancipatie: Vrouwen in de reclame.
- Milieu: De ontwikkeling van kernenergie na de uitslag van Tsjernobyl.
- Kinderporno: De jacht op pedoseksuelen.
- Kunst: De penetratie van Tineke Zaadnoordijk.
- Media: Toestanden, progressief en pluralistisch en 'n intellectuele waandroom?
- Sport: Atleten worden op natuurlijke wijze.
- Criminaliteit: Amsterdam zou de veiligste stad in de Verenigde Staten zijn!
- Politiek: De jongste gemeenteraadsleden in Nederland.

La Ligna is het enige Nederlandse opiniërende blad dat een oog heeft voor Vlaanderen!

Voor 30 BF. in kiosk en boekhandel

Distributeur: AMP

Waarde landgenoot,
Beste Fernand,

In verband met de koninklijke toespraken van Koning Boudewijn is er sinds 15 september al heel wat inkt gevloeid, en deze repliek is dan mijn bijdrage aan deze langdurige papierverspilling.

Ik betreur het enigszins dat ook uw blad zijn lezers beetneemt door mij af te schilderen als "iemand die denkt dat hij het beter weet dan dé Koning". Ik vind dat de lezers van "Toestanden" meer waard zijn. Vandaar mijn eerste en enige reactie.

In Argus heb ik er terloops al op gewezen dat het hoofdstuk "fouten in de toespraken van Z.M. Koning Boudewijn" maar 10% van mijn hele werk uitmaakt. Toen al wou ik uitleggen dat het nooit mijn bedoeling is geweest kritiek uit te brengen op de koninklijke toespraken, laat staan op Koning Boudewijn himself.

Ik wou enkel en alleen mijn diploma behalen, en daartoe heb ik een licentiaatsverhandeling volgeschreven. Ondertussen heb ik mijn diploma en (deeltijds) werk, maar ik wil toch nog even uitleggen wat ik in mijn licentiaatsverhandeling dan wel heb onderzocht.

Na een eerste lektuur van alle toespraken die me werden bezorgd door Inbel en het Kabinet van de Koning, vielen me een aantal zaken op die ik grondiger wou onderzoeken. In de eerste plaats: de toespraken zijn geschreven in een *onpersoonlijke stijl*. Dit uit zich onder meer in substantivisch gebruikte infinitieven en een laag percentage persoonsvormen.

In een tweede hoofdstuk behandelde ik

Dueloog

Luc Slosse antwoordt
Fernand Auwera

Leve de Koning (bis)

het *archaisch taalgebruik* van de toespraken. Hieronder vielen verbogen voorzetsels (De koning staat *gans ten* dienste van het land.), de genitiefvorm (Weest mannen en vrouwen *der twee-spraak*), pronomen in verouderde naamvals vormen (de meest universele *zijner* zonen), de conjunctief (*Moge* ik U hier enkele overwegingen onderwerpen (soumettre !) in dit verband), onvoltooide deelwoorden (... een aantal *dezer* jongeren, die heden nog *studerend* of ...) en archaische woorden als "eertijds, gans, nopens, elkander, ..." Wellicht de meest evidente hypothese is het *plechtig taalgebruik* dat zich onder meer uit in omslachtige uitdrukkingen als "Ik houd bijzonder van dit land omdat mijn Moeder er het daglicht aanschouwd heeft, (...); de gedachtenis van mijn roemrijke voorgangers (...) legt mij de verplichting op (...)."

Een andere zaak die mij opviel was de *zinslengte*. Aangezien ik een linguïstisch-stilistisch onderzoek heb verricht onderzocht ik ook de *zinscomplexiteit*.

Hoewel de toespraken eigenlijk een vorm van gesproken communicatie zijn, vinden we er heel wat *schrijftalige kenmerken* en

schrijftaalwoorden in terug. Onder meer de hoge frekwentie van schrijftaalwoorden als "reeds, tevens, zeer, thans, echter, indien, welke, ..." staft de veronderstelling dat de toespraken op verschillende kabinetten (door verscheidene ambtenaren) worden opgesteld. Meteen wil ik hierherhalen dat ik niet de pretentie heb (gehad) kritiek te leveren op Zijne Majesteit, maar dat ik alle schuld in de schoenen van de kabinetsmedewerkers schuif. In een apart hoofdstuk heb ik de *stereotiepe formuleringen* in de koninklijke toespraken onder de loep genomen.

Een laatste hoofdstuk (+/- 20 blz.) heb ik gewijd aan *De minder goede kwaliteit van de (Nederlandse) toespraken*. Naast een aantal vitterijtjes over het gebruik van een verkeerd voorzetsel en fouten in de zinsconstructie heb ik een hele lijst met lexicale en andere fouten opgesomd. Fouten die de leerlingen op school niet mogen maken, fouten waarvoor de medewerkers van de BRT 's anderendaags een rood blaadje op hun bureau vinden. Inderdaad ook fouten tegen het Nederlands die we terugvinden in het proza van politici en ambtenaren. Dit laatste stond alvast in de talrijke lezersbrieven, maar dat had ik hen voorgezegd in een interview met De Morgen (16 september 1988).

Ik betwijfel in geen geval de bekwaamheid van kabinetsmedewerkers of politici, maar op taalkundig vlak laten ze menigmaal een steek vallen. Ook hier geldt de regel: *Schoenmaker blijf bij je leest... en er zullen geen werkloze germanisten meer zijn*.

Ik wou dat het al Kerstmis was.

Op zaterdag 15 oktober gaat voor de vierde opeenvolgende keer een internationale mannendag door om halt te zeggen tegen mannengeweld. Het initiatief ging oorspronkelijk uit van "*Brother Peace - Men Breaking Silence to end Men's Violence*", een Amerikaans-Canadese mannengroepering. Vorig jaar werden in ongeveer 56 steden, waaronder Londen en Eindhoven, acties gevoerd tegen mannengeweld.

In België hadden reeds enkele maanden geleden een aantal mannen de idee om in dit internationaal kader de eerste *Magiese Mannendag* te organiseren. Omdat wij de hoop delen een einde te maken aan het geweld van verkrachting, van de porno-industrie, van kindermishandeling, van milieuvernietiging, van wapenning en oorlog, van uitbuiting, van fascisme en gummiknuppel, van het mannelijk keurslijf; omdat we een einde willen maken aan homo-aversie en homofobie.

TRIBUNE

Hendrik Broers
(Magiese Mannendag)

Door mannen een einde gesteld aan de stilte rond mannengeweld

Het is geweld dat voortvloeit uit patriarchale waarden waarmee we grootgebracht worden, mannengeweld dat slechts kan bestaan bij de gratie van een bepaald concept van "mannelijkheid" en "vrouwelijkheid", patriarchale codes die mannengeweld tegen andere mannen (oorlog en homofobie) en tegen vrouwen (verkrachting en pornografie) normaliseren; fallocratische normen die mannen

sexuele, culturele, religieuze, economische en politieke macht geven over vrouwen, "lagere" mannen en kinderen. De politiek, het militair apparaat, de kerk, enz., worden op alle echelons voor 95% door mannen *beheerst*.

Omdat vrouwen al een hele tijd iets proberen te doen aan die scheef gegroeide patriarchale situatie. Omdat wij mannen mensen zijn en niet de heersers. Daarom hopen wij dat deze *Magiese Mannendag* een magiese kracht (één met de natuur) zal uitstralen.

Die dag vindt plaats op zaterdag 15 oktober in de Ancienne Belgique te Brussel vanaf 12 uur. Op het programma: workshops, animatie en toneel, kinderopvang, debat, een fakkeltocht door de Brusselse straten, een optreden van een Afrikaanse ritmegroep en een fuif.

Voor inlichtingen: Chris Van Hoek op IOT, Van Elewijckstr. 35 te 1050 Brussel. Tel. 02/6487583

CONTRAPUNT

Het adres van Toestanden geraakt bekend en dat is een goede zaak. Veel brieven dus. Meestal zijn ze echter te lang en moeten we knippen. Dat deden we ook in onze antwoorden, die niet altijd in de smaak vallen. Over Toestanden zelf blijven de meningen verdeeld.

Verdeelde meningen

Luk Moerman (Gent): "Vooreerst gelukkigwens met jullie moedig en broodnodig initiatief. De boreling is nog een beetje kaal en wankel op de beentjes, maar dat betert vast wel met de groei. Ik las ook met belangstelling het interview met redacteur Jan Van Kerkhoven in "Knack". Het verheugt mij zeer dat "Toestanden" aandacht wil schenken aan moderne kunstuitingen en de psychoanalyse, wat ter linkerzijde helaas verre van evident is. Zelf sinds vele jaren op een bijzondere manier geïnspireerd door het werk van de "marxiserende" psychoanalyticus Erich Fromm betreur ik het nagenoeg volledig ontbreken van de diepte-psychologische elementen in de meer fundamentele sociaal-politieke analyses van de linkerzijde in dit land, wat natuurlijk tot miskening van een deel van de werkelijkheid moet leiden en tot een gevaarlijke onderschatting van de impact van het kapitalistisch-technocratisch systeem op alle gedragingen van de mensen die er in leven, tot in de diepste lagen van hun psychisch leven toe."

Roland Rotsaert (Brugge): "Na lezing van drie nummers van Toestanden lijkt het tijdstip gekomen om mijn mening eens op papier te zetten. Kort samengevat: Ik ben teleurgesteld. Ik had gehoopt in Toestanden informatie te vinden, die ik totnogtoe in de weekbladers niet vond: beknopt, duidelijk, objectief (maar ik voeg er onmiddellijk aan toe dat dit laatste een onbereikbaar ideaal is: de mening van de auteur klinkt hoe dan ook door). Wat kreeg ik in het eerste nummer: het ene commentaarstuk na het andere. Als het overzicht van de binnenlandse pers op de radio mij de keel uithangt, kan ik die afzetten. De opinie van de hoofdredacteur van mijn krant is duidelijk ingekaderd en ik ga die dus nooit per vergissing beginnen lezen. De (overigens nogal eigenzinnige) lay-out van Toestanden verplicht mij om alles te (beginnen) lezen. Nummers 2 en 3 schenen iets beter, maar het zou ook kunnen zijn dat ikzelf mij al wat aangepast heb. Ik neem aan dat u zich

richt tot lezers die in staat zijn zelfstandig te denken. U hoeft dat dus niet systematisch in hun plaats te doen. Wil de redactie toch eens een eigen mening kwijt, dan mag dat, in beperkte mate en zonder dat verwarring ontstaat met informatieve teksten. Boek- en filmbesprekingen geven uiteraard per definitie de eigen mening van de auteur weer en vallen dus niet onder deze beperking."

L. Meesters (Geel): "Nu ik het tweede nummer in de bus kreeg, laat ik U weten dat ik niet de minste interesse meer heb voor "Toestanden". Reden: ik denk dat mijn intellectueel peil en mijn cultureel niveau te laag zijn. (In werkelijkheid te hoog...!)

Om het iets duidelijker te stellen: het cultureel gedeelte helt teveel over naar snobisme, terwijl het politiek gedeelte zich teveel beperkt tot discussie, debat. Er wordt al genoeg geleuterd, vergaderd. Velen denken de wijsheid in pacht te hebben. Ik vind pragmatisme belangrijker. Ik doe acties voor natuurbehoud-meestal anoniem; ik huisvest een politiek vluchteling... Ik heb mijn buik vol van mensen die spreken van "engagementen", maar in werkelijkheid niets anders doen dan vergaderen, op kamp gaan, cursussen volgen, TV zien, kortom steeds "ondergaan".

Waar is de tijd van "De Zwijger"? Toen werd er nog gelachen, toen werd kritiek gegeven. Helaas, onafhankelijk bestaan in de pers lijkt me onmogelijk. Ik voorspel de ondergang van de Morgen en Toestanden binnen het jaar, hoewel ik het U niet toewens."

Competentie

F. Van Eersel (Denderbelle): "U bevalt mij, als oud abonnee van Links. In verband met Uw standpunt over de juiste persoon op de juiste plaats kunnen velen op het eerste gezicht zeggen dat u spijkers met koppen slaat. Als tegenargument meen ik toch dat een algemeen politieke visie op een probleem belangrijker is dan een puur technische oplossing. Overigens beschikt een minister over een staf van technici in kabinet en administratie om hen raad te geven en dossiers op te maken. Door de zaak vanuit vele hoeken te bekijken komt men soms tot een onver-

wachte doorbraak. Democratie primeert op technocratie.

Als tegenargument in het bijzonder kan ik u verzekeren dat regeringslid nr 32, Norbert De Batselier, zeker niet onbeslagen op het pad van de staatshervorming stapt: over de problematiek heeft hij al in 1986 in Socialistische Standpunten gepubliceerd en als econoom is hij wel de aangewezen man voor het deel van de staatshervorming waarvoor hij instaat, namelijk de financiering van de middelen."

Anti-racisme

Ruud Martens (St-Job-in-'t-Goor): "Vic Lauwerier heeft vokomen gelijk wanneer hij stelt dat de arbeidersbeweging duidelijk stelling dient te nemen inzake het racisme. In dat verband dient toch een opmerkelijk initiatief gesignaleerd te worden van ACOD-Antwerpen. Deze dagen wordt namelijk massaal een 8 bladzijden tellende folder verspreid waarin op overtuigende wijze een tiental vooroordelen met cijfers en argumenten de grond worden ingeboord. Daarnaast wordt het ABVV-standpunt inzake de gastarbeidersproblematiek in herinnering gebracht. Deze folder kadert in een campagne die eind april startte met een meeting waarop André Van Den Broucke met verve o.a. het stemrecht voor migranten verdedigde. Het gehele ABVV was in Antwerpen niet te bewegen tot deze campagne. Enkele strijdbare ABVV-groepen boden zich toch aan de folder mee te verspreiden."

Anonieme brieven kunnen niet, hadden we gezegd. Maar Jean Emard is vaste briefschrijver. En dit keer scoort hij: Jean Emard van Lieverlede.

"Zowaar jij echt Lafargue heet,
zo heet ik Jean Emard.

Wij kennen dus, zover ik weet,
op g'lijke voet elkaar.

Voor mij is dat voldoende, maar
jij kale, vette neet
miskent 'n zeer discreet poëet.
Lafargue, j' en ai marre!"

Ciao,
Lafargue

P.S. Gelezen en uit de context gehaald:
"De modeverdwazing is typisch Europees" (Fernand Braudel)

Enige tekenen -zijn kleur bijvoorbeeld hadden mijn vermoedens al een eind in de richting gestuurd, maar pas sedert de 9,79 spurt van Seoel staat het voor mij onomstotelijk vast : Ben Johnson had niet dezelfde moeder als ik. Toen zij me als knaap een loopje zag nemen met de ongeschreven wetten van het patiencespel, zei ze : "Waarom doe je dat ? Je bedriegt er toch maar alleen jezelf mee ?" Nu heeft Ben Johnson natuurlijk niet alleen zichzelf bedrogen. Hij bedroog ook degenen die goed geld aan hem verdienden en het zijn vooral zij die hem nu afschilderen als een boef. Terwijl het uiteindelijk om niet meer gaat dan om een mens die zo snel mogelijk van het ene lijntje tot bij het andere, 100 meter verder wil geraken. Omdat anderen dat erg belangrijk vonden, begon hij het ook belangrijk te vinden, van levensbelang zelfs. Hij raakte verslaafd aan het idee dat hij de snelste ter wereld werd genoemd. En hij zat heel de tijd alleen met een geheim, hij was de enige die wist dat hij niét de snelste was. Een geheim dat elk ogenblik kon uitlekken. Met die bedreiging boven het hoofd, is het logisch dat hij er nors bijliep en iedereen wantrouwde. Wie zich schuldig weet, ziet overal spoken.

Hoek van Koeck

Doping

Van het Olympische naar het Literaire record is een kleine stap. Zo kun je van 5 tot 8 januari in het Brusselse Albert I hotel naar de "marathon van het scenario" gaan kijken. In 63 uur moeten naar een opgelegd thema minstens 60 pagina's bij elkaar worden gedacht en getikt. Een prijzenpot van een half miljoen staat er borg voor dat de atleten tot het uiterste van hun mogelijkheden zullen gaan. In hun discipline zullen ze nog niet worden gehinderd door een dopingcontrole. Gelukkig, want het is geweten dat cafeïne sporen nalaat in de schrijversplasjes. Insiders beweren dat tegenwoordig vooral whisky wordt "gepakt". Enkele van de atleten beweren dat ze het op voorschrift van hun dokter slikken, maar de geconsumeerde hoeveelheden zijn van zo'n aard dat die bewering in twijfel mag worden getrokken. De schrijvende atleten zouden tegen zichzelf in bescherming moeten worden genomen.

Er waren in het verre en recente verleden al genoeg waarschuwingen. Ettelijke schrijvers en dichters die de molshoop van hun kunnen hadden bereikt en die, na van beleefde belangstelling te hebben geproefd, toch nog meer wilden. Ik denk aan auteurs die naar het middel plagiaat grepen. Auteurs die dan, net als Ben Johnson, met doorzichtige trucs hun gezicht trachtten te redden. Ze zouden bijvoorbeeld geflikt zijn door een onbekende. Of ze zeggen dat de kladjes van een vertaling en van hun roman door elkaar zijn geraakt. Je moet professor zijn om het te verzinnen ! Of nog een erg riskante vorm van literaire doping : je laat je gedichten door iemand anders schrijven. Als het uitlekt, valt de schorsing immers nog mee. Na enkele jaren sta je er eventueel al terug met een Bergmanneljesreeks. Maar zoals Ben Johnson nooit echt heeft kunnen genieten van het feit dat de wereld dacht dat hij de snelste aller tijden was, zo kan een gedopeerde schrijver ook niet genieten van een eventuele nobelprijs, zou je denken. Hij heeft immers in de eerste plaats zichzelf bedrogen. Of had Ben Johnson de juiste moeder en niet ik ?

Paul Koeck

Toestanden

Zespenningenstraat 49 (b13)

1000 Brussel

tel 02/513 02 16

elke vrijdag uitgegeven
door Uitgeverij Zijdellings C.V.

directeur : Eric Corijn

hoofredacteur : Jan Van Kerkhoven

eindredactie : Karin Pairon en Eric Goubin

redactie : Koen Dille, André Mommen,

Wim Van Rooy, Jef Vermaere,

Frank Winter.

tekenaars : GAL, Morbus, Quirist

vormgeving : Scritto

bijgestaan door een redactieraad
en een schare medewerkers

Zakelijke leiding : Koen De Visscher

jaarabonnement : 2400F - 170fl

of een permanente opdracht

van 200F - 14fl / maand

rek. nr 001-1762098-72

van Zijdellings CV

Brussel

verantwoordelijke uitgever :

Paul Eyben,

Brouwerstraat 16

3590 Hamont-Achel

Wat doe je als "Toestanden" alweer is uitverkocht ?

Dit is "Toestanden" van 7 oktober 1988, eerste jaargang nr. 4. Je vindt ons in de kiosk en de betere boekhandel... Inderdaad, "Toestanden" is te koop in 400 kiosken over heel Vlaanderen, maar ook in allerlei boekenwinkels, wereldwinkels, enz. . Op 15 en 16 oktober zijn we met een stand aanwezig in de Antwerpse stadsfeestzaal op de alternatieve boekenbeurs "Het Andere Boek". Voor een abonnement op "Toestanden" krijg je daar trouwens een mooi geschenk. Tijdens die manifestatie heeft ook de eerste confrontatie plaats tussen de redactie van "Toestanden" en haar lezers. "Het Andere Boek" organiseert namelijk een debat over ons blad. Gedurende hetzelfde weekend staan we met een stand op de "Ma-

giese Mannendag in de Ancienne Belgique te Brussel. Daarover meer nieuws in de "Tribune" van dit nummer. En op de grote Boekenbeurs in het Antwerpse Bouwcentrum zijn we ook. Vanaf 1 november.

We willen maar zeggen : je kan ons blad op vele plaatsen vinden. Het vervelende daarbij : het is voortdurend uitverkocht. Eén oplossing : abonneer je. Tot eind 1988 kost dat slechts 1.988 frank.

Wil je een ander argument voor een abonnement ? Hier is er één : nu je "Toestanden" 4 in de hand houdt weet je waarover het gaat. Je weet echter niet wat er allemaal in "Toestanden 5" zal staan. Wij wel. Een medewerkster verblijft op dit ogenblik in Chili. Ze volgt er het referendum van Pinochet. In nr. 5 haar relaas. Volgende week is het tien jaar geleden dat de BSP splitte in SP en PS. Daarover schreef Serge Govaert een dossier. Hij heeft het ook over de nakende mémoires van Georges Debunne, enz., enz. .

Mis het allemaal niet en neem een abonnement. Stort 1.988 frank op rek.nr. 001-1762098-72 van CV "Zijdellings" te Brussel. Een permanente opdracht van 200 frank per maand kan ook.

Toestanden 4

progressief en pluralistisch weekblad

INHOUD

Als GAL hier zijn "laatste woord" heeft gesproken is er bijna geen plaats meer om de inhoud van onze jongste aflevering voor te stellen. Een selectie dus.

9 oktober

Zondag stemmen we weer. Bolletjes rood maken. Op het eerste gezicht weinig begeesterend. Maar Johan Ackaert zet die bolletjes-rood-makerij in perspectief. Hoe werden die bolletjes in '82 rood gemaakt? Wat gebeurde er met onze bolletjes gedurende de voorbije zes jaar? Hoe staan de zaken er vandaag voor in de bollenwinkel? Op de eerste twee vragen een antwoord in het dossier van p. 15 tot 18. Met het antwoord op de laatste vraag valt hij met de deur in huis op p. 3.

BRT

VTM is de BRT aan het uitkopen. Het creëert paniek bij de openbare omroep. Vooral bij de radio. Op 3 oktober riep Cas Goossens zijn nog overblijvende radio-journalisten bijeen. Hij vroeg hen eerst en vooral niets over de inhoud van deze vergadering te laten uitlekken. Dat gebeurde toch. Allerlei tot nog toe onbekende winden waaiden onze redactielokalen binnen. Wie een job zoekt richt zijn schreden in de kortste keren naar de Reyerslaan. Cas Goossens klampt je daar meteen

aan om op de radio-nieuwdienst te werken. Neen, er is geen sprake meer van uitgebreide stages. En het is ook niet meer nodig al je punten op het examen te halen. Een sfeerbeeld op p. 13 en 14.

Lezers

We hebben deze week onze brievenbus verruimd. Alle lezersbrieven konden er niet meer in. Onze verontschuldigungen aan hen die dit keer niet aan de beurt kwamen. Of moeten we misschien ook onze lezersrubriek verruimen?

Het Laatste Woord

